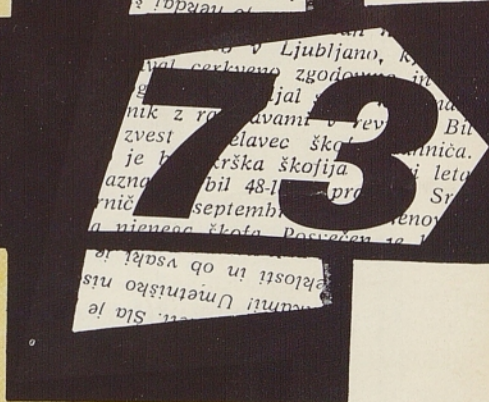
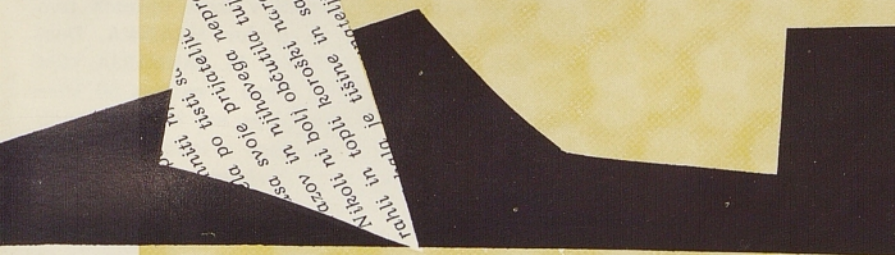
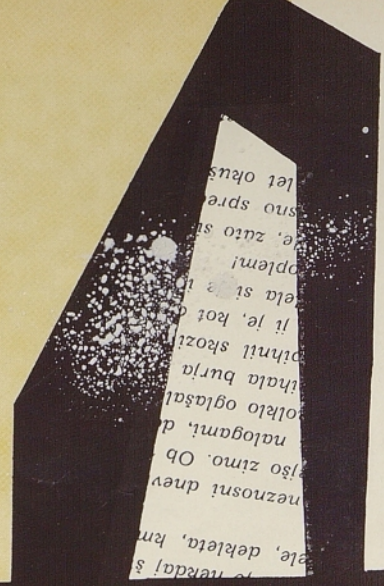
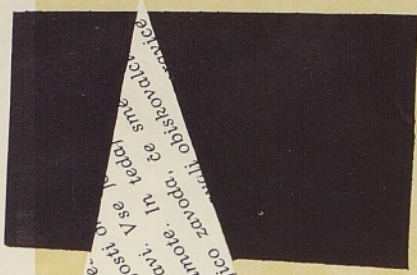

11-12

Sped. abb. post. gr. III/70 - Periodico mensile

m a d i k a

mladika

IZHAJA DESETKRAT V LETU
1973 LETO XVII ŠTEV. 11-12

Poštnina plačana v gotovini - Skupina III/70

V SEBINA

Vinko Beličič: Bila je noč	165
Lev Detela: V decembrskem vetru	166
Vladimir Kos: Pesmi	167
Alojz Rebula: Prvo srečanje z J. Ukmarjem	168
Irena Žerjal: Lenčice	169
Anton Kacin: Virgilij Šček	170
Maks Šah: Rešena in nerešena šolska vprašanja	174
Albert Miklavec: Pesmi	175
Koroški obisk na Tržaškem in Goriškem	175
A. Rebula: Razgovor z Vinkom Beličičem ob izidu njegove prepesnitve »Svetih himen«	176
Ivan Peterlin: Leteči Finec	178
Ferdi Mikac: Kaj delajo in kaj menijo danes protagonisti vročega poletja 1968	179
Saša Martelanc: Zakaj obstajajo narodi (2)	180
F. Mikac: Kaj ceni današnja mladina	180
Evelina Jeza: Zavoženo življenje	181
Slovenski poldnevnik	183
Za sodobne žene in dekleta	184
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura	186
Ocene (knjige in gledališče)	187
Na platnicah: Čuk na Obelisku, Sporočila uprave, Za smeh in dobro voljo.	

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR:

Martin Breclj, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mljač, Sergij Pahor, Danilo Pertot, Jože Peterlin (glavni urednik), Ester Sferco, Maks Šah, Drago Štoka, Peter Švagelj, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema).

ZUNANJA OPREMA:

Edvard Žerjal

Vsi pisci in uredniki sodelujejo brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189 - Poduredništvo v Gorici: SKAD

Poštni tekoči račun 11/7019 »Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

tisk »graphart« trst, rossetti 14 - telefon 77 21 51

RAZPIS

1. Po uspelem lanskem natečaju razpisuje revija »Mladika«

II. LITERARNI NATEČAJ

za izvirno še neobjavljeno črtico ali novelo poljubne vsebine, z željo, da bi dela odražala življenje in običaje tukajšnjih ljudi in da bi kar najbolj odgovarjala konceptu te družinske revije. Vendar pa ti napotki niso obvezujoči in so avtorji popolnoma prosti tako glede vsebine kakor tudi obdelave in dolžine teksta.

2. Na razpolago so sledeče nagrade:

Prva nagrada: 50.000 lir

Druga nagrada: 30.000 lir

Tri enake tretje nagrade po 15.000 lir

3. Rokopise je treba poslati v dveh tipkanih izvodih s priporočeno pošiljko na naslov MLADIKA, Donizettijska ulica 3/1, 34133 TRST, DO 15. JANUARJA 1974. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov pa naj bodo v posebnem spremnem pismu, opremljenem z istim geslom ali šifro. V primeru, da isti avtor sodeluje na natečaju z več deli, mora poslati vsako v posebni kuverti.

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. profesor in kritik Martin Jevnikar, glavni urednik revije prof. Jože Peterlin, pisatelj prof. Alojz Rebula, pesnik Albert Miklavec in pesnica Ljubka Šorli - Bratuževa. Mnenje komisije je dokončno.

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen v začetku prihodnjega leta na javni prireditvi in po časopisju ter bo sporočen z osebnim pismom nagrajencem. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1974. Objavljena pa bodo lahko tudi druga dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

MLADIKA

S to dvojno božično številko sklepamo 17. letnik. Številka je nekoliko obširnejša, da boste imeli za praznike več branja. Obe zadnji številki smo morali združiti, zato ker je pred prazniki tiskarna preobložena z delom in bi dveh števil ne zmogla. Vsem, ki iz ljubezni do slovenske besede in slovenstva zvesto spremljate naše delo, se za sodelovanje in naklonjenost lepo zahvaljujemo. Prva številka 18. letnika izide v januarju prihodnjega leta.

*Vsem bravcem, sotrudnikom
in prijateljem želita vesele božične
praznike ter blagoslova in sreče
polno novo leto*

UREDNIŠTVO IN UPRAVA MLADIKE

Posamezna številka Mladike stane 250 lir. Celoletna naročnina 2500 lir. Letna naročnina za Jugoslavijo 50 din. Letna naročnina za druge države je 6 US dolarjev ali enakovreden znesek v tuji valuti.

Tone Kralj:
Rojstvo

VINKO BELIČIČ

Bila je noč

Bila je noč, in duša je jokala
od grenkih bolečin po svetli poti.
Pradavni greh težil je nje peroti,
v obupu, upanju je trepetala.

In Bog ljubezni, Gospodar veselja,
usmilil se je solznega človeka.
Poslal je luč v Betlehem: iz veka
teme nas je rešila Njega volja.

Pregnale molk so svete harmonije,
nebesa angelov so zdaj odprta.
O Jezus, bodi klas nam, bodi trta,
naj Tvoja milost vekomaj nam sije!

novela

LEV DETELA

V decembrskem vetru

Nežno padajo snežinke skozi decembrsko sivino in tišino... V šoli so otroci vznemirjeni. Velike radovedne oči že težko pričakujejo bližajoči se božični večer. Le nekaj dni jih še loči od tistih prazničnih trenutkov, ko se bodo spet zbrali pred jaslicami in pod božičnimi drevesci in slavnostno zapeli »Sveta noč, blažena noč...«

Tudi učiteljica je že vznemirjena. Vse je postalo tako posebno, drugačno in napeto. V razredu sedaj z učenci striže pisane trakove, s katerimi bodo okrasili razred. Prav tako izrezujejo angelčke iz bleščečega barvnega papirja. Šolski sluga je v razred že prinesel visoko božično drevo, lepo, vitko raščeno smreko. Sedaj bodo na to zeleno radost obesili številne in raznovrstne okraske in pod drevo postavili šolske jaslice, ki so jih v razredu sami napravili.

Otroci so veseli, vznemirjeni, polni pričakovanja, z velikimi bleščečimi očmi.

Le eden od otrok, svetlolasa Andrejka, ni in ni vesela. Nekako zase čemi v kotu, odsotna, s povešeno glavo, z žalostnimi očmi.

Otrokovi starši so šele pred kratkim prišli v to preprosto gorsko naselje. Preje so živeli v mestu. Tam je bil Andrejkin oče tovarniški delavec.

Učiteljica je že slišala, da so revni, da oče nima dela. Bolehna mati mora skrbeti za štiri nedorasle otroke. Kar obložena je z delom, skrbi in stalnimi denarnimi težavami.

Učiteljica ve, da drugi otroci Andrejke ne marajo. Prvič je tako rekoč tujka, saj je prišla od drugod, in taki ljudje v vasi, kjer se vsi že od nekdaj poznajo, po mnenju vaščanov pravzaprav sploh nimajo kaj iskati. Po drugi strani pa je Andrejka revna in revščina vzbujajo pri robatih vaščanih prezir. Nesreče drugih se teh vase in v svoja desetletja in desetletja nespremenjeno življenje pogreznjenih vaščanov ne tičejo. Bolezen in nesrečo imajo za sramoto. Nekateri med njimi so celo mnenja, da nesrečo povzroča greh, da je tako rekoč pravična kazen za nekoč storjena grda dejanja.

Učiteljica prav dobro ve, da je Andrejki težko pri srcu. Ne ve pa, od kod prihaja v otrokovo notranjost tako velika žalost, da je čisto odsoten, zbežan in zagrenjen.

»Andrejka,« reče nenadoma učiteljica. »Kaj ste že postavili doma božično drevesce in ga okrasili?«

Andrejka kar molči in molči, potem pa le izbruhne iz nje: »Mi nimamo božičnega drevesca.«

»Toda oče bo gotovo drevesce še priskrbel?« nadaljuje učiteljica.

»Ne,« hlipa otrok. »Saj nimamo denarja... Ničesar ne bo... Ne drevesca in ne daril...«

— Torej tako je s to ubogo Andrejko in to priseljeno družino, si na tihem misli učiteljica.

Kar naenkrat pa se spomni, da je njen svak v sosednji vasi lastnik velike žage in nujno potrebujejo nove delavce. Kar takoj se učiteljica zabliska v notranjosti odrešujoča misel. Izmuzne se iz razreda in v konferenčni sobi zavrti telefon. Svaku razloži problem, ki jo tare, in opiše težavno stanje Andrejkine družine. Svak je takoj pripravljen sprejeti novega delavca, Andrejkinega očeta.

Popoldne se učiteljica napoti proti revni koči na robu naselja, v kateri je Andrejkina družina našla zatočišče in zasilni dom.

Učiteljica potrka na vrata in po daljšem oklevanju vstopi v siromašno temačno izbo.

— Kaj je sploh bilo prav, da sem se vmešala v zasebno življenje teh ljudi, si na tihem misli učiteljica.

V izbi učiteljica kar hitro razbere ljudi. Ob preprosti mizi stoji Andrejkina mati, delavska, preprosta žena, blede in utrujena. Andrejkin oče sedi s sklonjeno glavo pri nepogrnjeni mizi. Otroci se skrivajo za vznemirjeno in presenečeno mater. Andrejka je kar rdeča v obraz, tako se boji.

Učiteljica previdno pove, da je v šoli opazila, da je Andrejka žalostna. Končno ji je otrok povedal, da doma ne bodo mogli postaviti drevesca, ker pač ni denarja, saj oče nima službe.

Sedaj so se učiteljici zmagoslavno zalesketale oči! Povedala je, kako je premišljevala o zadevi in kako je našla rešitev. Učiteljica n drobno razloži presenečeni družini ves načrt.

Očetov obraz se je vidno jasnil! Kar nekako vesel je postal. Materi je bilo kar nerod-

no, da se je zadeva tako dobro zasukala. Zdelo se ji je, da je prav sam Jezus tu pomagal, tu poslal svoj božični blagoslov.

Učiteljica je povabila Andrejko in še dva otroka. Otrokom je povedala, da so učitelji in učenci sklenili, da bodo Andrejki in njeni družini kot božično darilo podarili šolsko božično drevo. Najprej so vsi skupaj pobrali obeske in jih skrbno položili v lesene in kartonirane škatle. Veliko, bleščečo srebrno zvezdo so posebno pazljivo položili v papir.

»Joj, kako velika in lepa zvezda,« se je čudila Andrejka.

Mnogi šolski otroci so kar naenkrat vzljubili Andrejko in njeno družino. Tudi vaščanom se je omehčalo srce, saj so spoznali, da je sreča opoteča.

Šolski otroci so se v dolgem sprevodu napotili za Andrejko, njenima bratcema in učiteljico proti koči na robu vasi. Spredaj, na čelu sprevoda, se je proti delavčevemu domu zmoglavno premikala božična smreka.

Tokrat se je božič Andrejkini družini res nasmehnil. Otroke je obiskalo samo božično drevo, vaščani so pripravili darila, pijačo in prigrizek, učiteljica pa je družini podarila največ, kar je bilo mogoče, delo — in s tem denar.

Zelo srečna je bila Andrejkina družina, ko so vaški otroci srečnih obrazov pred hišnim pragom zapeli pretresljivo božično pesem »Sveta noč, blažena noč...«

VLADIMIR KOS, Tokio

Zadnje nočne litanije

Naj še enkrat čase spnem:

»Pozdravljena Marija!«

Naj še enkrat spnem prostore:

»Polna milosti!«

Naj spovem se: »Bog s teboj,
od vseh žena izbrana.«

Naj ti krizantem poklonim:

»Božja mamica!«

Naj še eno zvezdo vžgem,

»Marija!« šepetaje.

Naj do skritih ran se slečem:

»Prosi ti za nas!«

Od nekaj čutijo Japonci v krizantemah skrivnosten namig na svojo dvatisočletno linijo cesarjev; grb krizanteme je dovoljen le ljudem in stvarim, ki so v neposredni zvezi s cesarsko rodbino.

Enaintridesetega decembra

Enaintridesetega decembra. Vsako leto.

Gong v Asakusa si zagotavlja tempeljskih praznin odmev.

V Asakusa, v srcu zmrznjenih otokov.

Gole upe, gole prošnje, gole vzdihne v rokah kimona stiskajo.

Meščevi prsti dvignejo kamelijine čase,
zvezde zro v obraz noči ob poti, v senc nedvomen kolobar.
In veter pokoplje gongove spomine. Tiho.

Nikdo naj nocoj ne vztrepeta ob dotiku nedoslednosti.

Jezusov praznik zmeraj traja, rečem blede uri.

Tikitaka, tikitaka, kot da se boji snovi zidu:

ker angela smrti črnkaste peruti čakajo v megli —

v modrikastem brnenju. Od pesmi silno daljnih strun.

Asakusa v severnem predelu Tokija privablja od nekaj ogromne množice na zadnji večer leta, ko se iz templja budistične boginje Kvannon točno opolnoči oglasi ogromen tempeljski gong s stopetnajst udarci, v spomin 115 zla, ki po budističnem pojmovanju obiskujejo človeka celo leto.

Prvo srečanje z J. Ukmarjem

(Ob drugi obletnici smrti
velikega Slovenca)

Sreda, 26. januarja 1966

Postajam specialist za falimentarna podjetja. Pred dnevi sem se dal pregovoriti od A.K., da sestavim spomenico škofu Santinu o položaju slovenskih vernikov v tržaški škofiji. Po mnenju A. K. namreč laiki lahko računajo na dosti večji posluš pri škofu kakor duhovniki. Spomenico sem sestavil ne, ker bi količkaj verjel v uspeh — če škofa ni premaknil koncil, kaj naj ga premakne? —, ampak samo zato, da si ne bi mogel očitati, da sem se izognil nečemu, kar bi si lahko razlagal kot dolžnost.

Danes sem vstal zbit od včerajšnjega tipkarjenja in popoldne me je A. K. popeljal s svojim avtom k mons. Jakobu Ukmarju, da mu izročiva listino na vpogled, preden jo pošljeva naprej. Velik dan torej, ko sem mogel osebno spoznati tega našega očaka, ki zanimivo druží v sebi jurista in astronoma, teologa in asketa.

Čez opustošeno globel Rižarne se povzpneva na škedenjski grič. Na Škedenjski cesti 40 pozvoniva pri kovinskih vratih, ki se nama takoj odprejo v melanhonično obzidan vrt, v črnih odbleških cipres. Poldolgovata rdečkasta hiša spominja na skromen podeželski dvorec z znamenji razpadanja. Tudi notranjščina je tako rekoč še vsa v preteklosti: nekakšno vzdušje veliko-vaškega župnišča, kakršno bi spravilo v zanos pero Ivana Preglja. Kamenite stopnice, po zidu obledele slike davnih duhovniških slavij, zgoraj na kraju mostovža kdovekdaj pleskana vrata, na njih napis »J. Ukmar«, zraven pa kratica, ki spominja na nekdanjo monsinjorjevo službo na cerkvenem sodišču v Benetkah: »Trib. Eccl.«.

Na trkanje zategnjeni, domačnostni, patriarhalni »Naprej!«

Pri svojih osemnosemdesetih letih ta sin našega Krasa dela še deset ur na dan: in svoj dan začne z oficirsko redovitostjo vsako jutro ob 4.45.

Najdeva ga za mizo, v prostoru, ki je bolj celica kot soba. Leta so ga zgrabila, v telo je skoraj otrok, a sicer je še ves živ, ves ustrezljiv. Potem ko se je z nama rokoval, je njegova

skrb ta, da naju vsakega pošteno posadi na svoj stol.

»Vaše ime mi je znano,« me ogoviri. »Kje pa poučujete?«

Povem.

Zanima se za moje učne predmete. Odgovorim, da učim latinščino in grščino.

»Koliko ur na teden?« me vpraša, poln smisla za realnost.

»Šestnajst,« pravim.

»Oh,« zavzdihne s solidarnostjo, »dosti za kristjana!«

Preden sem prišel k njemu, je nanoslo, da mi je prišla v roke knjiga s sklepnimi akti nedavne sinode tržaške škofije. Občudoval sem prefinjeno latinščino, v kateri so tisti akti napisani. Trst, ta plemeniti prvorojenec Dvatisočletne, je moral po tega Kraševca, da mu je napisal sinodalne konstitucije v jeziku njegove rimske matere. A monsinjor to kakor da nerad prizna.

»Rad berem, če je kaj lepe latinščine,« pravi. »Pa je ni dosti.«

Slovenščine menda tudi ne, namignem na revijo Most, ki jo sourejam in ki je med njenimi naročniki tudi mons. Ukmar.

»Speve,« pravi s častitljivim arhaizmom, »tam komaj razumem. Prej bi razumel, če bi bilo grško. Vaš esej o Danteju — no, tisto sem kar razumel.«

In že sva z znancem pri stvari, zaradi katere sva prišla.

»Kaj smo že poslali vlog na koncil v zvezi z vprašanjem manjšin!« sklene roke monsinjor.

Poslali smo — to je seveda množina ponižnosti. Vse tisto je pošiljal on, Jakob Ukmar, kdo pa drug.

Poslal je kardinalu Königu, ki je samo potrdil prejem. Poslal je agilnemu škofu iz Osnabrücka. Ta se sploh ni odzval. Poslal je francoskim kardinalom: nič.

»Stvar se jim je verjetno zdela preveč delikatna,« meni monsinjor.

In že smo pri tem norem nacionalizmu, ki nas duši bolj kakor smog. Monsinjur ga primerja z velikimi zablodami preteklosti. Pravi:

»Danes si ne moremo predstavljati, kako so mogli nekoč sežigati coprnice. In vendar je to trajalo stoletja. Tako bodo nekoč gledali na nacionalizem. To je bolezen, bolezen hudičeva...«

V malo ročno kartoteko si vpiše moje ime in naslov, da mi bo lahko odgovoril, ko bo spomenico pregledal.

Ko se z znancem posloviva od njega, večer zadiši po neki sladki rodovni domačnosti:

slovenski kristjani v Trstu nismo sami: tu, na tem griču, v družbi cipres in morskih razgledov, imamo svojega tihega preroka.

Iz te spomenice ne bo nič. A ta nič je bil cena za spoznanje z Jakobom Ukmarjem.

Še eno novo sidrišče v tej raztreskani puščavski obali.

Pripis: za slog mons. Ukmarja je značilno, da mi je že dva dni pozneje, 28.1.1966, na kartici — Mladi risar louvrskega mojstra Siméona Chardina — sporočil: »Pripravljeno in lep pozdrav — vd. Jak. Ukmar.«

IRENA ŽERJAL

LENČICE

Danes sem jih našla. Leta dolgo sem mislila nanje, že zato, ker sem se samo slučajno odločila za drugačen študij na univerzi in sem se izneverila svojemu prvotnemu namenu — arheologiji. V starinski hiši, zdaj se mi zdi pravadna, smo imeli v kuhinji sajasto tramovje, mentrigo, starinsko posodje, moja sobica je bila podobna muzeju, toda stare ženice, ki so zahajale k nam, so vedno omenjale nekakšne lenčice, ki naj bi se kje še vedno nahajale. Zanje so bile dragocene, ker so v njih namesile testa za tone kruha. Zame pa so bile dragocene predvsem kot spomin na babico, ki je v skrinji vedno imela čokolado in sem se vedno zatekla v veliko naročje njenih kril, kadar je oče rohnel name in me je mama našeškala.

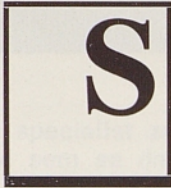
Zdaj so tu. Dolgo so se skrivale v zaprašenem hramu stare pekarske hiše. Vdolbene so v prastar hrast, slone na grobo sežaganih kolcih, z grobim, oguljenim plohom za testo in kvas. Črvive so, rumenkasto zbledele, starodavne, sprane, zdrsane do leska. Nekam poetično lebdijo v kotu. Prinesli so jih prav zdaj, ko smo razpostavili skoraj že vse predmete za odlično razstavo. Simbol dela naših žena. Zemljasti lonci, likalniki, tudi z dušico, tehtnice, nekatere z utežmi, težki lestenci na petrolej, rešeta, sita, kadalnica, ki so jo poklonili grški trgovci tukajšnji cerkvi, plašči z bizantinskim okrasjem, tkani iz srebrnih in zlatih niti, čudovita hostnica, ki kot račka sloni na mizi, lesene sklede, vse je razstavljeno, oštevilčeno, sem se že prelevila v vlogo muzejskega molja, ki mora biti natančen, racionalen, prevejan in trezen. Na tla smo pogrnilo preproge, starinske cerkvene predmete in spet čudovita preproga, težka, vesoljna se mi skoraj zdi z oranžnim dnom in grškimi vzorci. Mišice čutim, ko jo pregrinjam

in premišlujem, ali se je je Marija Terezija vsaj dotaknila, preden jo je poslala na Tržaško.

Moje lenčice v vsem bogastvu! Moj self kontrol se razblini. So me že navdušile. Potipam jih, požiram z očmi, otroci, ki mi pomagajo razvrstiti predmete, obnemijo, ko vzklikam, se primojdušam, jih hvalim, božam, se smejem, pravim, da smo zdaj bogati, ker smo jih našli, ta simbol tolikih ženskih delavnih rok. In jaz, ki nisem bila nikoli emancipacijske pasme, stiskam ustnice in vzbuja celo v prečastitem župniku jezo, ker je za razstavo nabral predmete milijonske vrednosti v prostranih cerkvenih prostorih, morda me sumniči, da precenjujem stvari, saj ta koritu za prašičke podobna, velika lesena godlja me je razveselila bolj kot dragoceni križ Franca Jožefa, cepec iz časa kmečkih puntov, težki volovji komati, železno posteljno ogrodje, starodavni ženski suknič in še starodavnejši rokavci. Saj, najprej sem zardela od veselja, ko sem postavila na mizo lesena kipca, prav tako črviva in jima s čopiči izpihovala prah iz ušesnih jamic in drobčenih gubic. Vsakega sem prislonila pod orjaškega bellega angela. Finese potez, izbrano izdolbeni členki, gubice ob očeh, vse je zrezljano z največjo natančnostjo. Moja dobra svetnika, sem ju ljubkovala v mislih. Zemljastim loncem hočem postrgati saje, srčkane kavne mlinčke razkužim z alkoholom in jih posvetlim s sidolom, da blestijo kot že leta ne dolgo. Toda lenčice, za katere so posekali oreh iz bogvekaterega gozda, kjer so se utrujale delavne roke deklet, mamic, tetk, strin, boter, arhaičnih prababic, ne, teh ne znam oceniti.

Ko vsi odhajajo, ko ostanem v veliki dvorani sama, sedem k njim in si zapisujem letnico, najdbo, lastnike, najraje bi izračunala vse tiste

bele vrečke moke, ki so vsule vanje in kisov kvas. Skušam se spomniti, kako so poimenovali rešeta v našem starinskem domu: sejavnik, o-trobnik. Tudi plenirji so imeli svoj naziv. Ko sem s plenirjem na glavi pod belo okroglo luno pesačila iz Boljunca domov in premerila oranžni sij sončnih zahodov, sem mnogokrat premišljevala o tem posebnem plenirju, pletenem z drugačnim vzorcem kot drugi. Za Veliko noč so se v njem izpod čipk sinjkastega prta svetili rdeči pirhi titul. V teh lenčicah so jih krušarice stalno pletle.

spomini

ANTON KACIN

VIRGILIJ ŠČEK

(Organizator, politik)

Ob začetku prve svetovne vojne so na Primorskem delovale naslednje politične stranke. Na Goriškem, ki je obsegalo tudi sežanski okraj, je bila Slovenska ljudska stranka, razcepjena v staro in novo strujo, potem narodno napredna stranka (liberalci), agrarna stranka in socialna demokracija. Torej pet strank ali struj na majhnem prostoru! Na Tržaškem, to je na ozemlju današnje tržaške občine, so bile vse narodne sile združene v političnem društvu Edinost, ki je segalo tudi v slovensko Istro. Njegovo vodstvo je bilo pretežno liberalno, čeprav so bili v odboru tudi duhovniki. Med Hrvati in deloma tudi med Slovenci v Istri je bila politična organizacija šele v začetkih. Ob italijanski zasedbi po vojni je prišel zraven še del Kranjske (Idrija, Vipava, Postojna) s tremi tradicionalnimi strankami. To ni bila nič kaj vzpodbudna slika politične razdrobljenosti naroda, ki so ga čakale neslutene hude eksistenčne preizkušnje.

V zadnjem letu se je začelo združevanje oziroma razvoj v smeri proti neki enotnosti, pač pod pritiskom nenavadno težkih problemov, ki jih je vojna nagradila na nesrečno deželo (vračanje prebivalstva iz vse Avstrije na izpraznjeni frontni pas od Bovca do morja, obnova porušene in opustošene dežele). Ob teh nalogah sta se goriški stara in nova struja spet združili na zborovanju zaupnikov 5. septembra 1918, torej še pred koncem vojne. To je bila začasna sloga med svetovnonazorskimi somišljeniki. Agrarno stranko je bil odnesel vojni veter. Sedaj je šlo še za sodelovanje med Slovensko ljudsko stranko (klerikalci), pol. društvom Edinost (liberalci) in socialno demokracijo. Čutil se je na vsem Primorskem že močan vpliv množičnega gibanja za majniško deklaracijo in za združi-

tev vseh slovenskih dežel v eno samo državo in upravno enoto. Že 30. maja 1918 je bil izredni občni zbor pol. društva Edinost, katerega se je udeležil tudi voditelj deklaracijskega gibanja dr. Anton Korošec. Tri mesece kasneje (11. sep.) je dr. Korošec spet prišel v Trst, ko so na sestanku zaupnikov ustanavljali pokrajinski Narodni svet.

Nasvidenje! Srečno! Srečno! Dala sem vas v zgodovino!

Konec vone je ustvaril nov položaj. Potreba enotnega političnega nastopanja je postala nujnejša. Začela so se pogajanja med goriško Slovensko ljudsko stranko in političnim društvom Edinost. Najmočnejša zastopnika goriške katoliške skupine sta bila Ivan Rejec in Virgilij Šček. Sklenil se je dogovor glede enotne politične organizacije in skupnega delovanja v narodnih zadevah. Dogovor je bil formalno sprejet na občnem zboru Edinosti v Trstu dne 3. avgusta 1919. Občni zbor je bil v gledališki dvorani Narodnega doma. Zastopana je bila vsa dežela (Trst, Goriška, Istra). Sklenili so, da se za skupno organizacijo ohrani staro ime pol. društva Edinost. Izvoljen je bil nov odbor devetnajstih članov. Med njimi sta bila dekan Andrej Zink za Tržaško in dekan Matej Škrbec za Istro. Iz Gorice so prišli v odbor trije starostarji (dr. Ignac Kopal, katehet v Gorici; Černic Franc, posestnik v Št. Petru pri Gorici; dr. Ivo Novak, odvetnik v Gorici) ter dva liberalca (Ignacij Križman, nadučitelj v Dornbergu, in Ivan Stepančič (posestnik v Renčah). Za predsednika so potrdili dr. Wilfana. 1).

Ta sporazum ni bil posrečen niti kar zadeva teritorialno niti svetovnonazorsko zastopstvo,

1) Poročilo o tem občnem zboru je v Edinosti, 4. avgusta 1919.

ker ni bilo med dejanskim stanjem in številom izvoljenih zastopnikov nobenega pravega sorazmerja; Goriška je imela pet odbornikov, Istra pa štiri. Po svetovnem nazoru so bila odborniška mesta razdeljena takole: klerikalci pet, ostali, torej štirinajst, so bili edinjaši (liberalci in sopotniki). Ta začetna napaka je bila eden izmed vzrokov poznejšega razkola.

Socialni demokrati, ki so prej imeli svojo samostojno slovensko oziroma jugoslovansko stranko, so se naslednji mesec (21. septembra 1919) priključili italijanski socialistični stranki. Položaj se je torej za prvo silo razčistil in ustalil.

Na rednem občnem zboru nove Edinosti, ki je bil v Divači dne 4. aprila 1921, so novi ustroj organizacije potrdili tudi v pravilih. Nova formulacija prvega člena se je glasila: »Društvo je za vse Slovence in Hrvate, ki so pripadli italijanski državi.« Na tem občnem zboru sta iz Gorice prišla v odbor novostrujarja dr. Josip Bitežnik in Joža Abram, za Istro pa Božo Milanović. 2)

S takšno politično organizacijo so Slovenci in Hrvati šli na volitve v poslansko zbornico. Določene so bile za dan 15. maja 1921. To so bile prve volitve v anketiranih deželah. Pol. društvo Edinost je sestavilo listo kandidatov po volilnih okrožjih: za Trst z okolico 4, za Istro 6, za Goriško z Notranjsko 5.

Važnejši kandidati so bili: na Goriškem dr. Josip Wilfan, Virgilij Šček, dr. Karel Podgornik, odvetnik v Gorici, Josip Lavrenčič in Franc Poljanec. Josip Lavrenčič je bil bivši župan v Postojni, kranjski deželni poslanec, tast mlado-liberalnega voditelja dr. Gregorja Žerjava. 3) Franc Poljanec (rojen 4. decembra 1889 v Idriji) je bil rudar, a ne socialni demokrat, temveč pristaš narodnonapredne stranke, član krajevne odbora pol. dr. Edinost v Idriji. Odločen katoličan je bil istrski kandidat dr. Stojan Brajša. Od štirinajstih kandidatov — Wilfan je kandidiral v dveh okrožjih (Goriško in Istra) — samo dva klerikalca!

Dr. Engelbert Besednjak, takrat glavni urednik dnevnika Edinost, ki se je tudi udeleževal dela za sestavo kandidatnih list, pravi o tem rezultatu: »Ker je naša odgovornost bila velika in narodni položaj zelo težaven, smo se uklonili in pustili v skupni organizaciji vodilno vlogo starim edinjaškim in liberalnim prvakom.« 4)

Kandidatura duhovnika Ščeka je vzbudila veliko pozornost. V Avstriji in Jugoslaviji to ni bilo nič izrednega. V Italiji pa je Vatikan po letu 1870 prepovedal katoličanom, posebno pa duhovnikom vsako udeležbo v političnem življenju in delu. Ta prepoved ni bila raztegnjena

na nove pokrajine. Zato tržaški škof Bartolomasi, ko mu je Šček sporočil, da namerava kandidirati, ni ugovarjal. 5) Dnevnik Il Piccolo pa je pisal, da je Vatikan Ščeku prepovedal kandidirati. Za njim so to neresnico ponavljali tudi drugi listi. Ko je bil Šček že izvoljen, je Vatikan tisto prepoved raztegnil na nove pokrajine, morda prav pod vplivom časopisne gonje. Šček bi bil moral odstopiti. Ker ni, je bil suspendiran. Potem ga je sprejel državni tajnik Gasparri. Razgovorila sta se v zelo prijateljskem tonu, a kardinal je rekel, da suspenzije ne more preklicati. Šček pa ni odstopil. 6)

Spominjam se, da je bilo proti Ščekovi kandidaturi nekaj podtalne propagande tudi v slovenskih narodnih vrstah. Opazke proti njemu in o njem sem slišal v Idriji. Za drugod ne morem reči.

Volilni boj je bil zlasti v Trstu in v Istri vroč, naravnost divji; slovenska politična zgodovina kaj takega še ni videla. Fašistične tolpe so ljudi strahovale, pretepale, trgale glasovnice, izganjale duhovnike. Skratka, pravo pravcato obsedno stanje pod komando razbojniških tolp. Pristojna državna oblast ni mogla ali ni hotela napraviti reda. Šček je o nasiljih zbral veliko gradiva in šel poročat škofu Bartolomasiju. Bartolomasi je nato v škofijskem uradnem listu naslovil na duhovščino in vernike svoje škofije vehementno pismo z datumom 21. maja 1921. V njem pravi med drugim: »Protestiram proti napadam na cerkve, župnišča in župnijske urade. Protestiram proti uničevanju knjig, registrov, slik, cerkvenega pohištva in svetih predmetov. Protestiram proti grožnjam z orožjem in ustrahovanjem, proti podivjanim izbruhom nasilja, proti pretepanju in ranitvam župnikov in kaplanov, ki so bili prisiljeni zbežati in zapustiti več kot deset župnij in kaplanij, ki so zdaj brez bogoslužnih opravil in brez duhovne oskrbe. Čeprav sem zmerom pripravljen kaznovati duhovnike, kadar ne izpolnjujejo svoje dušnopastirske dolžnosti, če le posamezne obtožbe slonijo na dokazih, vendar ne morem soglašati ali dovoliti, da si skupine državljanov lastijo pravico sumaričnega obračunavanja s tem, da gredo mimo vseh cerkvenih in civilnih oblastev in da teptajo zakone stanu, pravice in človečnosti, in to na podlagi nejasnih govoric ljudi, ki jih razvneajo strankarske strasti. Takšna dejanja namreč niso samo krivična; kadar se izvajajo proti šibkejšim, ki so brez vsake možnosti samoobrambe, jih je treba imenovati okrutna in zločinska.« 7) To pismo je izredno važen zgodovinski dokument. Bartolomasi je potem poročal tudi sveti stolici. Sv. oče Benedikt XV. je v avgustu 1921 odgovoril z znamenitim pismom škofu Bartolomasiju. V njem je tudi on

2) Edinost, 7. aprila 1921.

3) Dr. Eng. Besednjak: **Virgilu Ščeku v spomin**. Novi list, 18. junija 1959.

4) Novi list, 11. junija 1959.

5) Novi list, 22. oktobra 1959.

6) Novi list, 22. oktobra 1959.

7) Acta Curiae episcopalis, 1921 str. 45-48.

ostro obsodil nasilje proti slovanski duhovščini in prebivalstvu.

V volilni boj je seveda posegel tudi Šček. Med drugim je napisal v Edinosti (31. marca 1921) uvodnik z naslovom »In ne vpelji nas v skušnjavo«. V njem je zapisal: »Ko smo pred približno štirimi leti (to bi bilo 1917; op. podp.) slutili svojo usodo, ki se je zapečatila z rappalskim mirom, usodo, ki nam jo je med drugimi v svoji bistri dalekovidnosti prerokoval že leta 1916 trnovski dekan doktor J. Kržišnik z besedami: »Primorci boste Lah! in vam se pridruži ena tretjina Kranjcev,« tedaj se je ves narod kakor rešilne bilke oprijel misli velike enotne organizacije. Od ust do ust je šlo geslo: »Proč s strankarstvom!« 8)

Volitve so bile 15. maja. Na Goriškem so bili izvoljeni dr. Wilfan, Šček, Lavrenčič in Podgornik, v Trstu noben Slovenec, v Istri pa dr. Wilfan, ki je mandat odstopil Hrvatu dr. Stangerju ter zase obdržal goriškega.

Sredi junija je poslanska zbornica začela zasedati. V debati o odgovoru zbornice na prestolni govor sta se oglasila k besedi tudi Wilfan in Šček. Dne 21. junija je nastopil Wilfan. Govoril je stvarno, doktrinarno, kot da je na zborovanju znanstvenikov, ki sprejemajo ali odklanjajo argumente zgolj razumsko. Ni upošteval, da so demokratični parlamenti mnogokrat sestavljeni iz nepreračunljivih, emotivnih članov, ki so polni nezaupanja in predsodkov, nabiti z nasprotnimi ako ne celo s sovražnimi čustvi. Zato je kljub temu, da je navajal trdna dejstva, povzročil vrsto bučnih besednih incidentov in ugovorov. Izjavil je, da »se čutimo v nasprotju z italijansko državo, ker nas je anektirala proti naši volji in našim težnjam«. Rekel je tudi: »Ko bodo statistike (namreč prebivalstva) napravljene, priporočam, da bodo napravljene vsaj tako dobro, kot so bile avstrijske.« Ko je omenil italijansko vojsko, je poskočil sam Giolitti, ministrski predsednik, in patetično protestiral, češ da je žalil italijansko vojsko. Ko je omenil, da ime Venezia Giulia ni zgodovinsko, so razni neimenovani poslanci ugovarjali, da izhaja že iz časov Julija Cezarja. Wilfan jih

je zavrnil, da je to ime iznašel (ha inventato) goriški jezikoslovec Graziadio Ascoli leta 1854, a so spet ugovarjali in trdili, da je že iz Cezarjevih časov. S svojim govorom je zbornico razburil. Zlasti je divjal poslanec Giunta, ki je leto poprej vodil požig Narodnega doma v Trstu. Tehtna pa je bila Wilfanova zaključna načelna izjava, da bodo Slovani spoštovali zakon, izpolnjevali dolžnosti, a da zahtevajo vse pravice, kot jih imajo drugi italijanski državljani.

Šček (sejni zapisniki poslanske zbornice ga imenujejo Schek; odgovornim funkcionarjem se ni zdelo vredno, da bi se potrudili in pravilno zapisali njegov priimek) je govoril 23. junija. Takoj v začetku je poudaril, da ne bo nikoli pozabil na naravne vezi z jezikom in svojim rododom. Priznal je izvršeno dejstvo aneksije Julije krajine. Istočasno pa je rekel, da mora dvigniti glas, naj vlada in parlament začeta delo pomirjenja in človeške solidarnosti. Potem pravi, da je s posebnim zadovoljstvom prebral članek v listu Il Tempo, o katerem »mi pravijo, zelo od blizu predstavlja mišljenje spoštovanega Giolittija« (to je bil takrat min. predsednik; op. pod.), in prebere nekaj stavkov: »Spoštovani Giolitti opozarja, da življenjska nujnost države ne bo nikoli nasprotna človeškim načelom o spoštovanju jezika, tradicij, kulture ljudstev, ki so bila priključena Italiji, kajti Italija ni dosegla svojega zedinjenja kot osvojevalka in gospodovalka, temveč kot večna učiteljica zgodovinskega rimskega zakona o bratstvu in državljanski solidarnosti.« Pri nas pa se, žal, dogajajo stvari, je Šček nadaljeval, ki preprečujejo zблиžanje med obema narodom. V dokaz je navedel tri dokumente, vse iz italijanskih virov.

1. List »L'Emancipazione«, glasilo republikancev v Julijski krajini, poroča o mučenju aretiranih oseb ter ostro obsoja tako početje. Opisuje tako grozotne, krute dogodke, da si jih on (Šček) ne upa prebrati v zbornici, pač pa izroči izvod lista min. predsedniku.

2. »L'Era Nuova«, uradni list vlade v Julijski krajini, je 15. maja, torej na dan volitev, opisal žalosten dogodek, katerega žrtve so bili nekateri Slovenci, ter odločno obsodil tako divjanje.

3. Tržaški škof Angelo Bartolomasi je v škofijskem uradnem listu objavil trdo, odločno obsodbo nasilja pred volitvami. Šček je prebral najzgovornejše začetne stavke tistega protestnega pisma.

Pri tem ga nihče ni prekinjal. Opiral se je pač na zanesljive italijanske vire. Nato je še dodal: »Sedaj pa, spoštovani Giolitti, se ne bom ustavljal pri opisovanju drugih situacij, kot so na primer naše šole, zaprte za dečke in mladeniče, ki ostajajo porazgubljeni brez pouka; naše prosvetne in gospodarske organizacije, katerim onemogočajo njihovo vzgojno vlogo... Prepričan sem, da nihče, kar nas je tukaj, če je

8) To, kar je dejal dr. Kržišnik, ni bilo pravzaprav nobeno prerokovanje, temveč posledica redkih vesti o londonskem paktu med antanto in Italijo v aprilu 1915. Pakt so objavili boljševiki po oktobrski revoluciji 1917. leta. Glas o njegovi vsebini je prišel že prej tudi med Slovence. Dr. Tuma pravi v svojih spominih (Iz mojega življenja, str. 389), da je že meseca avgusta 1917, ko je potoval na mednarodno zborovanje socialistov v Stockholm, »v dunajskem vojnem arhivu čital vsebino londonskega pakta in vzela na znanje, da je bil pogoj za vstop Italije v vojno na strani držav sporazuma, da pride slovensko in hrvatsko Primorje pod Italijo.« Danes človek težko razume, zakaj niso te vesti propagandno izrabili.

svobodnega in civilnega duha, ne more odobravati, da se srednjim šolam, gimnazijam, tehničnim, obrtnim in trgovskim šolam jemljejo učenci in da se je oblast, ki se ne zaveda svoje dolžnosti, pri izganjanju teh mladeničev, polnih dobre volje, poslužila orožja, kot da gre za uporniško in zločinsko množico. Nihče izmed vas, spoštovani kolegi, ne more odobravati, da se ljubezen in simpatija do države zabija v ljudstvo s sredstvi ki uničujejo avtonomijo naših občin, nabožne in dobrodne ustanove, gospodarske organizacije zadružne in ljudske vrste samo zaradi tega, ker smo jih ustvarili s požrtvovalnostjo in delom naših ljudi in našega rodu.« (Vzkliki, pritrjevanje.)

»Nihče izmed nas, kdor ima vzvišen čut za pravičnost, kot je vedno bilo v večnem pravu Rima, ne more odobravati, v luči današnje civilizacije, da obstoji vsaj v praktičnem izvajanju dvojna pravica, kar pa moramo, žal, grajati v mnogih primerih našega življenja v Julijski krajini. Vladi in zbornici bom predložil natančnejše in podrobnejše poročilo o resničnem stanju. Slovansko ljudstvo, ki je vstopilo v italijansko državljanstvo, ima veliko zgodovinsko poslanstvo.« (Pritrjevanje.)

Zaključil je s slovesnim pozivom o potrebi mirnega sožitja in sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo: »V Evropi, na novo zgrajeni na civilni volji njenega prebivalstva, hočejo in morajo biti Slovani sedaj italijanski državljani, most popolne sprave med Italijo in Jugoslavijo; lahko bodo duhovni činitelj, ki bo na tej zemlji poživil čustva višje človeške solidarnosti.« (Živahno ploskanje, čestitke.) 9)

9) Vsi citati so vzeti iz uradnih zapisnikov poslanske zbornice **Atti parlamentari**, Camera dei deputati, XXVI legislatura, Discussioni, Vol. I str. 117-198.

Šček je povedal isto kot Wilfan, enako hude pritočbe o neznosnih razmerah na Primorskem; izbral je le drugačno obliko. Kot govornik je imel večji uspeh in v zbornično okolje se je bolje vpeljal. Wilfan in Šček sta se ločila le po načinu, kako sta obtoževala italijansko upravo v naših krajih, ne pa po vsebini ali načelih. Zato je odveč govoriti, če sklepamo samo po teh dveh govorih, da sta že takrat obstajali v skupni slovenski politični organizaciji dve struji.

V državnem zboru je Šček veliko delal. O tem pričajo številne interpelacije. Znal je poiskati vplivne zveze. Seznanil se je z don Sturzom, ustanoviteljem italijanske ljudske stranke (partito popolare), predhodnice današnje kršćanske demokracije. Bila sta dve sorodni naravi. Don Sturzo je bil tista leta v rimskih političnih krogih skoraj vsemogočen. Kadar je Šček želel kaj doseči na raznih ministrstvih, se je obrnil nanj. »Pred njim so se odprla vsaka vrata,« mi je Šček pravil ob neki priliki. Zgovoren primer za to je zadeva z idrijskim rudnikom. Poleti 1923, torej že pod fašistično vlado, se je raznesla vest, da namerava vlada dati idrijski rudnik v najem neki angleško-ameriški družbi. Šček je tekel v Idrijo in vprašal, ali je prebivalstvo za to. Ko je zvedel, da so vsi proti temu načrtu, je skupaj z don Sturzom v Rimu posredoval in rudnik je še nadalje ostal v državni upravi.« 10)

Ščekovo delo v državnem zboru, posebno v času, ko je fašizem že prevzel vlado, še ni do kraja pregledano in ocenjeno. Bilo pa je uspešno, kolikor so pač hude razmere dopuščale. (Dalje)

10) Mali list, 10. avgusta 1923 in nekatere naslednje številke.

Sv. Višarje
so
pokrite s snegom

Rešena in nerešena šolska vprašanja

V začetku leta prav radi zbiramo statistične podatke, ki nam v številkah povedo, koliko smo napredovali ali pa tudi nazadovali. Tako je v vsakem udejstvovanju, tako je tudi na šolskem področju. V našem zamejskem življenju pa so številčni podatki in njih primerjava še posebno pomembni, ker nam kažejo, kam gre naša narodna pot. Na šolskem polju nam številčni podatki za šolsko leto 1973-74 zgovorno izpričujejo, da ne nazadujemo, da držimo osvojene postojanke in da indeks kaže rahlo navzgor.

Na Goriškem ugotavljamo v primerjavi z lanskim letom, da je povsod rahel napredek. Napredek je tudi v tem, da sta učiteljišče in klasični licej dobila ločeni ravnateljstvi. Doslej sta bili namreč obe šoli vsa leta poverjeni eni in isti osebi, ki je poleg tega imela na skrbi še italijansko šolo. Preteklo leto pa je prosvetno ministrstvo razpisalo natečaj za ravnateljska mesta na obeh učiteljiščih v Trstu in Gorici kakor tudi za znanstveni licej v Trstu in klasični licej v Gorici. K natečaju so se lahko prijavi le kandidati, ki so že stalni profesorji na kakem višjem šolskem zavodu s slovenskim učnim jezikom. Natečaj, ki je bil meseca aprila so zmagali naslednji profesorji: Laura Abrami, Janko Jež, Jože Seražin in Boris Tomažič. Sledila so imenovanja in za klasični licej v Gorici je bil imenovan prof. Boris Tomažič, za učiteljišče v Gorici prof. Jože Seražin, za znanstveni licej »France Prešeren« v Trstu prof. Laura Abrami in za učiteljišče »A.M. Slomšek« prof. Janko Jež. Tako imajo sedaj vsi ti zavodi stalne in ne več poverjene ravnatelje. Posebnost na Goriškem je še v tem, da je tudi trgovska šola dobila svojega ravnatelja v osebi prof. Mihaela Rožiča. Ta trgovska šola je letos petletna in bodo v tem šolskem letu iz nje izšli prvi maturanti.

Tudi na Tržaškem vidimo porast na vseh šolah. Ponekod večji, drugod šibkejši. Vendar nas porast ne sme uspavati. Ko pretehtavamo posamezne številke in jih primerjamo, opazimo tudi to ugotovitev, da se je v I. razred osnovnih šol vpisalo letos sicer 255 učencev, a je to 7 manj kot lani. Ta primanjkljaj bo ostal skozi vsa leta in je nevarnost, da bi se tu in tam še povečal. Vedno še ostaja trpka ugotovitev, ki se ponavlja iz leta v leto, da še veliko otrok ne najde poti v domačo, slovensko šolo. Najhujše je seveda to, da celo učitelji in profesorji, ki sicer uče na slovenskih šolah, svojih otrok isti šoli ne zaupajo. Opravičila za tako postopanje ni.

Dasi smo pri vseh statističnih podatkih z veseljem zaznamovali večji ali manjši plus, pa slovenske šole istega plusa ne morejo beležiti v drugih pogledih.

Na prvem mestu je splošna ugotovitev, da smo preveč na tesnem, da ni prostora. Res je, da so odpravljene dvojni turnusi, a prostori so pretesni. Šoli v Štivanu in v Slivnem sta najemnici, otroški vrtci nimajo zadostnih prostorov in predstavljajo pereč socialni problem za številne družine. Večje število osnovnošolskih razredov bi mogli deliti, ker zakon predvideva, naj ne bo v večrazrednicah nad deset otrok istega oddelka. Pri nas pa je takih primerov kar precej.

Veliko govorimo danes o celodnevem pouku. Pri nas je doslej tak pouk izveden le na osnovni šoli: Salež-Zgonik in Ricmanje-Domio. Za srednjo šolo pa je na Proseku. Kako uvesti celodnevni pouk, ko pa ni prostora, osebja, kuhinj in drugih potrebnih stvari?

Težave s prostori imajo srednje šole na Goriškem in Tržaškem. Na Tržaškem omenim šole v Nabrežini, Sv. Jakob, Sv. Ivan, učiteljišče in licej. Strokovna šola pa sploh nima svojih prostorov in je kar dvakrat sirota. Je vzporednica italijanske strokovne šole »Galvani« in gostuje pri Sv. Jakobu v že itak pretesnih prostorih, kjer so strpani slovenski vrtec, osnovna in srednja šola, pa še šolsko nadzorništvo in didaktično ravnateljstvo. Nekaj razredov pa ima zasedenih še italijanska šola za umetnost. Učiteljišče je na pretesnem, prav tako tudi licej, ki ima kar 14 oddelkov, natrpanih po arhivih, knjižnicah, risalnicah itd.

Pretesnim prostorom se pridružuje še pomanjkanje učnih knjig in letos tudi učnega osebja, zlasti za literarne predmete.

Z zadovoljstvom pa ugotavljamo, da je z letošnjim letom doseglo stalnost tudi nekaj profesorjev, ki so pred leti delali natečajne izpite, drugi pa so dosegli stalnost na podlagi delnih habilitacij, če so imeli za to potrebne pogoje. Vse to je hvalevredno, le prepočasi kapljajo te posamezne kapljice. Tudi Belci-Škerkov zakon prepočasi potuje z ene v drugo zbornico. Ko bo sprejet tudi ta dopolnilni zakon, bo dana možnost pravne ureditve mest šolskih nadzornikov, didaktičnih ravnateljev, kakor tudi vprašanje habilitacij za profesorje.

Naše poročilo pa ne bi bilo popolno, če ne bi omenili tudi prve letošnje dijaške stavke. Stro-

Albert Miklavec: Pesmi

JESENSKI ČAS

Tudi naš Kras
je že zajel
jesenski čas:

JESENSKI PRAZNIK

Ves Kras
si je nadel
jesenski plašč
kričečih barv
kot za praznik:

za praznik smrti!

A njegovi grobovi
so odprti
za pomladno prerojenje:

in naši
za vstajenje
in večno življenje!

ko pomislim
na pomlad
in poletje,
na cvetje,
in sad,
bi bil rad,
kot Kras,
počitka vreden.

kovna šola, ki je priključena italijanski strokovni šoli »Galvani« in bi že po obljubah morala biti samostojna, se je s stavko pridružila isti italijanski šoli, ker ji ne dado IV. razreda, da bi tako postala postopno petrazredna. Vse slovenske višje srednje šole so se pred prazniki pridružile protestni stavki. Ta zahteva je tem bolj upravičena, ker bo drugo leto stala pred istim vprašanjem slovenska strokovna šola, če bo hotela postati petrazredna. Zahteve dijakov so upravičene, slovenska solidarnost pa prav tako na mestu. Upajmo, da drugo leto ne bo treba stavkati za slovenski četrti razred. Če pa bo treba, upajmo na solidarno podporo. Danes, ko to pišemo, se je zvedelo, da je prosvetni minister končno le odobril IV. razred na italijanski strokovni šoli »Galvani«.

Nič pa še ni določenega o slovenskem tehničnem zavodu, za katerega je bila lani dana obljuba s strani pokrajinske uprave.

Koroški obisk na Tržaškem in Goriškem

Repentaborski župan Guštin in devinsko-nabrežinski župan dr. Legiša sta sprejela delegacijo na repentaborski občini. Na sliki: gospa Vospernikova, dr. Vospernik, ki je delegacijo vodil, predsednik Slovenske krščanske kulturne zveze g Kasl ter dr. Zerzer.

Politični in kulturni predstavniki: Karel Smole, tajnik NS Filip Warasch in ostali člani delegacije.

Na sliki so vidni tržaški gostitelji L. Rebula, dr. Dolhar in dr. Štoka, sedi pa predstavnik Kanalske doline g. Simon Prescheren (z očali).

(foto B. Rutar)

Razgovor z V. Beličičem ob izidu njegove prepesnitve Manzonijevih „Svetih himen“

Sredi novembra je izšla v Trstu v založbi Mladike knjiga, ki hoče biti doprinos slovenske kulture jubileju Alessandra Manzoniya ob stoletnici njegove smrti: prevod njegovih znamenitih «Svetih himen» (**Inni sacri**), ki ga je oskrbel pesnik Vinko Beličič. Dragocenost te sicer nekošate knjige je v tem, da vzporedno s prevodom prinaša tudi besedilo izvirnika. Ob tej priložnosti smo zaprosili Vinka Beličiča za razgovor o tej njegovi novi kulturni storitvi. Zahvaljujemo se mu za prijaznost, s katero se je tej naši prošnji odzval.

S kompleksi ni obremenjena samo slovenska kultura. Tudi italijanska ima kakšnega. Na primer tega, da Alessandro Manzoni, ki mu Italija priznava epohalni pomen v razvoju svoje književnosti, do danes ni doživel enakovrednega priznanja na ravni Evrope. Slovenci v tem nismo izjema. Tudi pri nas je vzbudil ta izrazito katoliški avtor zelo malo zanimanja celo v časih, ko je bila slovenska kultura v glavnem v katoliških rokah. Kako si to razlagate, gospod Beličič?

Slovenska kultura, tudi katoliška, se je dolgo oplajala pretežno ob zgledih iz nemškega sveta, kamor smo bili politično priklenjeni skoraj do pred pol stoletja. Naše Atene so bile na severu. Pred dobrim stoletjem so se nam oči obrnile tudi na slovanski vzhod. Med obema vojnama nas je omamljala Francija. Do italijanske literature smo bili nekam nezaupljivi, kar je bila po mojem posledica nemške vzgoje. Italijansko so do pred 50 leti znali le zelo redki Slovenci. Največ so bili to duhovniki, ki so po nekaj let preživeli v Rimu na dopolnitvenih študijih.

Zanimivo pa je res, da se tako dolgo nihče ni spomnil na Manzonijev roman, ko smo vendar že obilo prevajali, in tudi zelo povprečne tekste. Ali ni »Zaročencev« nihče pazljivo prebral ali pa tja do Andreja Budala niso našli sposobnega prevajalca.

Kakšen Slovenec, ki mu je bil Manzoni nekoč v italijanski šoli nepriljubljeno obvezen šolski avtor, se danes spominja njegovih Zaročencev kot ne preveč globokega happiendovskega romana, ki ne prenese primerjave z istodobnim francoskim, kaj šele ruskim romanom. Ob njegovi poeziji pa se ne more znebiti vtisa, da je prepojena z retoriko, vsaj v stilu, ki je še dokaj klasicističen. Kaj bi Vi rekli k takšnim vtisom?

Manzonijev roman je tipična stvaritev romantične: pretekli časi; napeta zgodba; močna čustva; greh kaznovan in vrlina poplačana — torej moralni red zopet vzpostavljen. Francoski in ruski roman sta zrasla precej kasneje, ko je prevladal realizem. Zajemala

sta iz sodobnosti, analizirala sta jo, kritizirala. Svežino neposrednosti so pisatelji plačevali z brzdanjem domišljije. — Retorika, ki jo vidite v Manzonijevi poeziji, je bila tipična za vse romantike: z njo so hoteli buriti človeška čustva. Odgovarjala je okusu dobe. Tudi nemški, francoski, angleški, ruski romantičniki niso bili brez podobne patetike.

Kot je razvidno iz uvoda, ki ste ga napisali v to knjigo, ste se s »Svetimi himnami« začeli ukvarjati že pred več kot desetimi leti. Vas je k temu delu vzpodbudila bolj zunanja okoliščina — kulturna strežba tržaškemu radiu — ali tudi globlja notranja simpatija?

Pobuda je bila zunanja, sam bi se bil »Svetih himen« težko kdaj lotil. Tržaški radijski postaji sem ustregel najprej s prevodom Božiča in nato še Binčkovi. Potem je bil vrsto let mir — dokler se ni oglasila ista pobudnica (inž. B. Sancin in M. Maver): »Prevedite še ostale tri — da dostojno proslavimo stoletnico Manzonijeve smrti!« Vrgel sem se na delo; priznam, da bolj z voljo in s trmo nego z navdušenjem, ker sem slutil, kaj me čaka. A zagrizel sem se v prevajanje: preskusiti sem hotel, kaj zmorem. Šele ko mi je slovensko besedilo počasi začelo peti, mi je prišla na pomoč (ali za plačilo) ljubezen do Manzonijeve poezije. Tedaj sem začutil, da me nobena težava ne vrže več s konja.

Do Vaše prepesnitve je bil Manzoni kot pesnik pri Slovencih neznan. Edina izjema: oda Peti maj, ki jo je Alojz Gradnik objavil 1940 v svoji antologiji Italijanska lirika. Vam je tisti Gradnikov prevod kaj utrl pot v zapleteno goščo Manzonijeve lirike? Ali pa si ob njegovih rešitvah niste mogli pomagati? In če je bilo tako, zakaj ne?

Ker sem sklenil ostati do kraja zvest metriki izvirnika, sem imel le tesen akcijski prostor. Dolžina in ritem verzov, rime in njih razvrščenost, a vrh vsega še vsebinska zvestoba — to je terjalo od mene napon vseh moči. V nekem trenutku, ko me je skušal obup,

sem šel in pogledal, kako jo je izvozil Gradnik s Petim majem. In kaj sem videl? Ohranil je jambski ritem, a verze je podaljšal in rime povsem opustil. Tako si je delo močno olajšal. Vsebinsko je res podal, ali to za moje uho ni bila več pesem, ki bi pela! Zaved, da sem prevzel zahtevnejšo nalogo, je poživila moja vztrajnost.

Danes je v glavnem obveljala opredelitev, ki daje med »Svetimi himnami« nedeljeno priznanje edine Binkoštim, medtem ko ima vse druge za tako ali drugače umetniško pomanjkljive. Je vaše prevajalsko doživetje pritrđilo tej več ali manj splošni oceni literarnih zgodovini?

Binkošti imajo, če smem tako reči, vertikalno zgradbo: iz zemlje in njenih tegob težijo kvišku, v nebeško svetlobo. Prevajal sem jih s posebno prizadetostjo, ker je Manzonijska vernost v njih osvajajoča. Ostale himne so — razen Božiča — kljub svojemu zanosu bolj horizontalne, posebno še zadnja.

V čem so bile težave prevajanja? So bile večje težave z rimo ali z ritmom? Ali mogoče z besedilom, ob Manzonijski dokaj klasično-arhaični dikciji?

Težave prevajanja so bile mnogotere. Največja je bila seveda že vnaprej določena metrična forma: posoda, v katero sem moral spraviti odgovarjajoče slovensko besedilo. Izbirati sem moral besede, ki jih je bilo moč povezati v določeni ritem, in iskati nezumetičene rime. »Mobilizirati« sem moral ves svoj jezikovni zaklad; pri tem pa polglasno brati razne svoje variante, kako pojejo. Želel sem, da bi bil prevod po melodiji kos izvorniku. Le zelo počasi sem prihajal do dokončne oblike, ki me je zadovoljila. A če bi šel še četrtič, petič skozi pesmi, bi še vedno kaj izgledil, bolj zaradi ubranosti nego pomenskosti. Zdaj bi npr. 89. verz. Vstajenia (»E tu, Madre, che immota vedesti«) takole izoblikoval: »Mati, ki zrla si nemega lica.« V knjigi stoji »strtega«. »Immoto« pomeni negiben, v našem primeru zaradi žalosti, bolečine, brezmočne potrnosti. Tak človek pa tudi nobene besede ne zmore, je torej nem, okamenel. Pri navedenem verzu ne gre toliko za pomen kot za zvočno ubranost »Strtega« mi nenadoma zveni trdo, »nemega« pestri harmonijo verza. Jasno, da so to malenkosti; ali ko človek ogleduje svoj izdelek iz časovne razdalje, še vedno kaj najde, kar bi se dalo izboljšati.

Se vam zdi, da slovenščina s svojim neakademskim besedjem dela tujim pesnikom pri prevodu krivico ali pa da jim daje to, kar jim gre? Z drugo besedo: jim jemlje kaj ali pa jim vrača to, kar dejansko imajo, onkraj slepljivega besednega blišča?

Kot prevajalcu mi na to vprašanje ni lahko odgovoriti. Treba bi bilo presoditi vsak primer posebej, ker je mogoče eno in drugo: ali da izvornik s prevodom ni ponižan, ampak celo osvežen — ali da mu prevajalec ni bil kos. Italijanski pesniški jezik je zelo kultiviran, gosposki, prožen, bogat, slovenski pa je razmeroma mlad, diši še po zemlji; vendar

lahko izrazi iste stvari, manj blesteče sicer, zato pa mogoče naravneje.

Marsikaj smo že slišali o Vašem pesniškem in proznem ter kritičnem delu, a tako rekoč nič o Vašem obsežnem prevajalskem delu. Bi nam povedali kaj o svojih prevodih, tudi neobjavljenih? Iz katerih jezikov ste prevajali? Kateri od številnih dosedanjih prevodov Vam je bil v največji užitek?

S prevajanjem sem začel kmalu po prihodu na ljubljansko univerzo — in sicer po naključju. Urednik Slovenca Alojzij Kuhar (brat Prežihovega Vornanca) mi je dal »Retour de l'U.R.S.S.« — avtor André Gide. Knjiga je zbudila tisti čas (1936) veliko pozornost, ker je bila glasno zahodnoevropsko pričevanje o Sovjetski zvezi. Ne bom tajil, da je bila moja z gimnazije prinesena francoščina le s težavo kos tistemu tekstu, ki ni bil roman, ampak kritična reportaža, kar je katoliškemu dnevniku tudi ustrezalo.

Sad prvega srečanja z Italijo (spomladi 1938) je bil prevod Prič trpljenja Gospodovega (I testimoni della Passione) tedaj zelo vidnega delavnega in gorečega konvertita Giovannija Papinija. Knjiga je izšla v Ljubljani 1940.

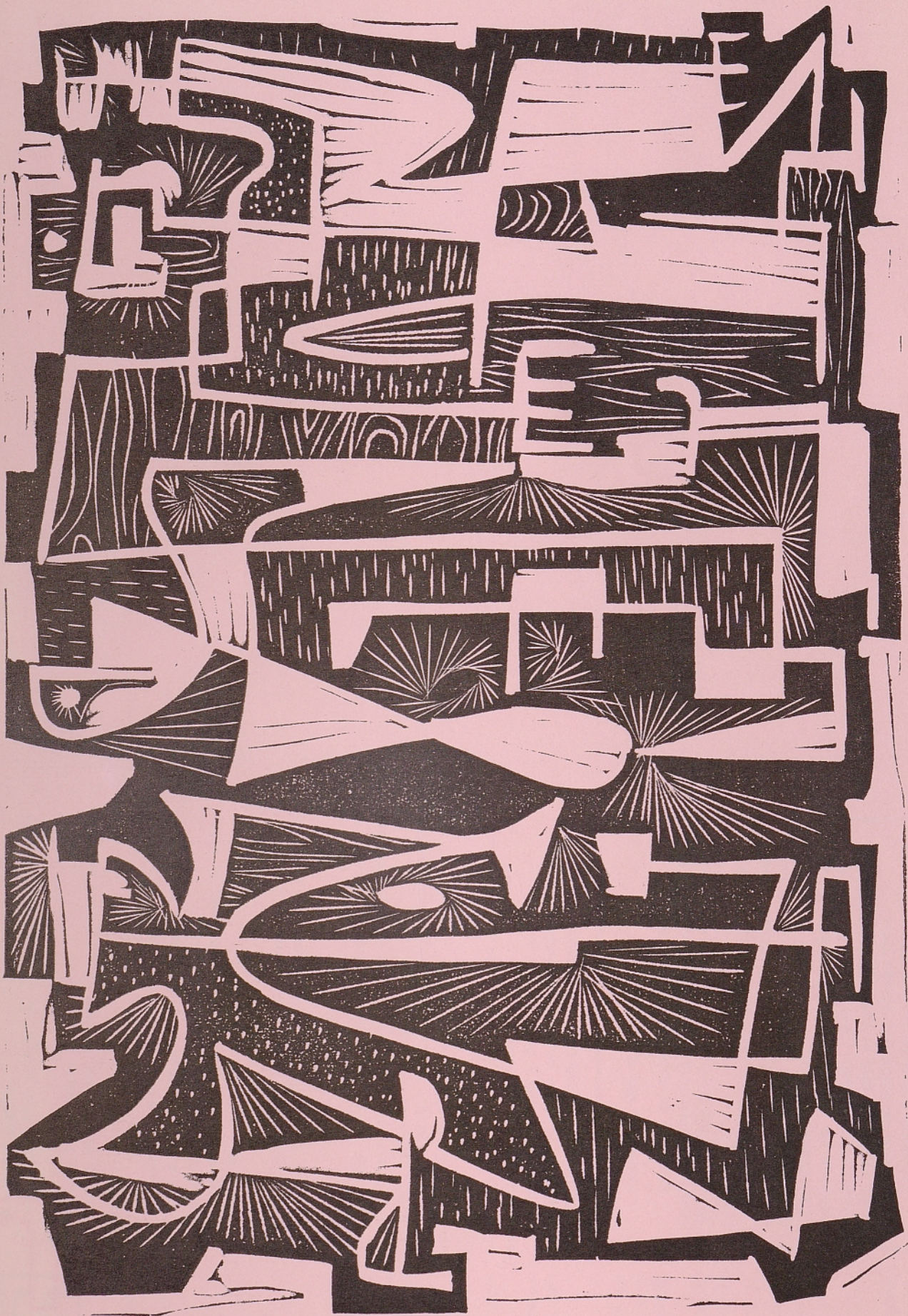
Od leta 1945, ko sem prišel v Trst, je moje prevajanje veljalo le potrebam tukajšnje slovenske radijske postaje. Pokažem lahko na preko 60 dramskih del, od katerih jih dve tretjini odpadeta na italijanske avtorje. Med temi so nekatera vidna imena, npr. V. Alfieri (Saul, Il divorzio), Manzoni (Adelchi), Ugo Betti, D. Fabbri, I. Calvino, Scipio Slataper, Italo Svevo itd. (Istemu namenu je služilo prevajanje italijanskih pesnikov; teh je bilo toliko, da nad njimi nimam več pregleda.) Prevajal sem tudi iz nemščine (Ibsen, Hofmannsthal) in francoščine (Mauriac, Claudel, Marivaux). Vsi ti prevodi so seveda ostali v rokopisu. Izjema so »Svete himne«.

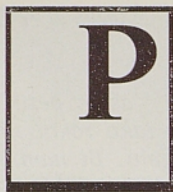
Ker si tekstov za prevajanje ne izbiram sam in mi je navadno dan kratek rok, je delo največkrat obrtniško. Le če je avtor globok umetnik (in hkrati s tem jezikovno bogat), čutim, da je na preskušnji moja zmogljivost. V tem primeru gre delo počasneje od rok, zato pa je zadoščenje na koncu večje. A »največji užitek«, kot pravite Vi, so mi prinesle »Svete himne«.

Glede na izredno prizadevnost, s katero ste se dela lotili, in na umetniško izbrušenost, ki jo prevod kaže, bi morale te slovenske »Svete himne« doživeti primeren odmev tudi v italijanskih kulturnih krogih. Kaj menite o tem?

Ne delam si utvar, da bi bil odmev kaj poseben. Koliko je namreč med Italijani slovenistov? Veliko bo že to, če bo knjigo njihov tisk vsaj registriral. Pač pa bi se utegnil najti Slovenec — suveren v obeh jezikih in privržen gradnji mostov med narodi, med večino in manjšino — ki bi si vzel potrebni čas in bi večini podrobneje spregovoril o prevodu njenega teksta v manjšinski jezik.

Vprašanja je postavil **Alojz Rebula**

IVAN PETERLIN

LETEČI FINEC

portret športnika

V oddaljenem tihem koticu Finske, v tem res pravljicnem svetu tisočerih jezer, je pred kratkim odpovedalo močno srce enega najlegendarnejših atletov vseh časov: PAAVA JOHANNESA NURMIJA. Ko je pred nekaj meseci slavil šestinsedemdeset let, ni nihče pričakoval, da se bo v tako kratkem času »Leteči Finec« vdal najstrožjemu zakonu življenja.

Finski narod, danes žaluje za tem športnikom, saj mu je veliko pripomogel, da je lahko s ponosom stopil v krog svetovnih športnih velesil in postal »nekdo«. Finec je po-

menil veliko. Proglasili so ga za »boga stadionov«, in nihče se ni spotaknil ob tem svojevrstnem bogostrunstvu, saj je s svojimi izrednimi podvigi postal Paavo simbol človeka — športnika, ponos majhnega naroda. Povsem je nadkri-lil slavo svojega prednika, športnika rojaka HANNESA KO-LEHMAINENA, atleta, ki je na stokholmskih olimpijskih

igrah v teku na 10.000 metrov strl odpor favorita Indijca HOPIJA.

Svoje izredne rezultate je Nurmi dosegel v obdobju kar treh olimpijskih iger: v Antwerpnu 1920. leta, v Parizu 1924., v Amsterdamu 1928. leta. Svoji reprezentanci je priboril kar devet zlatih kolajn in to šestkrat v individualnem in trikrat v ekipnem nastopu ter postavil v svoji dolgi karieri 18 svetovnih rekordov. Ko se je pripravljaj na olimpijski nastop 1932. leta v Los Angelesu, ga je v olimpijskem naselju zaradi dvomljivega profesionalizma zadela ostra kazen olimpijskega odbora, to je izključitev, ki je Nurmiju onemogočila nadaljna tekmovanja. Toda ta črni madež ni niti od daleč načel njegovega osebnega slovesa, kar potrjuje tudi spomenik, ki mu ga je finski narod postavil že pri petinpetdesetem letu starosti.

»Leader« finskih asov, dolgoprogašev, je bil po značaju tih in zaprt. Imel je pa železno voljo in je posvetil vse svoje moči iskanju novih tehničnih, lahko bi rekli, znanstvenih elementov teka. Takrat se je namreč na področju lahke atletike bolj malo govorilo o znanstvenih metodah treniranja, o aerobnem in anaerobnem potencialu itd. Do takrat so atleti skušali pač preteči progo čim hitreje in so seveda na cilju od napora popadali na tla. Nurmi pa je izbral drugačno taktiko: med tekom je v rokah držal kronometer — že pred tekmovanjem si je začrtal čas, katerega se je potem tudi držal. S tem je seveda »kronometrski človek« veliko tvegaj. Če bi na primer zgrešil račune, bi pritekel na cilj še svež, toda poražen. Vendar se je ta njegova metoda obnesla in so jo takoj začeli posnemati vsi takratni dolgoprogaši.

Zadnja leta je Nurmi telesno zelo opešaj. Odpovedala sta mu vid in sluh. Postal je zagrenjen, ciničen do vsega. Celo svoje velike športne uspehe je deval v nič. Lotevala sta se ga pesimizem in obup. Vendar je v tem pretiraval, a moči so mu počasi ugašale.

V športnih krogih bo Nurmi ostaj v spominu kot svetel lik, kot atlet, ki je prvi tekaj z novimi tehničnimi oprijemi proti času. Finski narod in seveda vsi atleti ga imajo še danes za zgled in za svetlo luč; in prav na lanskih olimpijskih igrah v Münchnu so finski atleti osvojili tisto, kar je Nurmiju samemu uspelo že pol stoletja od tega: Finec Viren je osvojil zlato na pet tisoč in na deset tisoč metrov, Vasala pa je poskrbel za zmago v teku na tisoč petsto metrov.

S tem sta atleta morda na najboljši način počastila spomin tega velikega letečega Finca.

razmišljanja mladih

FERDI MIKAC

Kaj delajo in kaj menijo danes protagonisti vročega poletja v Nemčiji leta 1968

Marsikdo se še spominja poletja 1968, ko je v Nemčiji močno završalo v študentskih levičarskih vrstah. Rudi Dutschke, Thomas Althoff, Fritz Teufel in Rainer Langhans: to so najslavnejša imena takratnega študentskega gibanja. O tem gibanju in o njegovem življenju danes, po petih letih, beremo v članku, ki ga je za italijanski časnik »Il Giorno« iz Nemčije poslal dopisnik Roberto Giardina. Od tistega časa — piše časnikar — so le »tupamarosi« skupine Baader-Meinhof ostali trdno zabarikadirani v svoji nepopustljivosti. Vsi drugi so se bolj ali manj sprijaznili s sistemom in sklenili z njim kompromis. Rudi Dutschke na primer ima namen, po svojem dolgem okrevanju, ustanoviti stranko, ki bi se postavila med socialno demokracijo in maoizem. Tedanje revolucionarke pa so postale slavne »cover girl« ali manekenke, ki pogosto pozirajo za naslovne strani znanih revij (»Konkret«, »Stern«, »Rosy-rosy«).

Z izjemo, kot že rečeno, skupine Baader-Meinhof, so se drugi že popolnoma vključili v normalno življenje; težave so imeli, kot običajno le navadni privrženci raznih gibanj, ne pa njihovi voditelji.

Tri dni po atentatu na »Rdečega Rudija«, 14. aprila 1968, je Reinhard Wetter za volanom belega »Chevroleta« blokiral izhod furgonom Münchenskega »Bild Zeitung«. Pet dni po tem dogodku so Reinharda, študenta filozofije in člana bavarske SDS, aretirali in obsodili na osem mesecev zapora, ki jih je v celoti odsedel. Danes si je Reinhard obril kosmato brado in se nekoliko zredil; dokončal je tudi študije in se zaposlil v nekem zavodu za socialna raziskovanja.

»Leta '68«, — je za »Giorno« povedal Reinhard, — »je bila naša kritika do sistema globalna in nedoločena. Zdaj smo prišli do spoznanja, da je neumno postaviti si za cilj spreobrnitev vsega sveta. Raje se posvečamo vsakemu področju posebej in to delamo z natančnostjo in točnostjo. Dosti težje je izslediti kak podatek ali skrito pomanjkljivost, kot pa se podati na cesto in hrupno protestirati. Nočem reči, da je to nepotrebno, vendar ni dovolj kričati sistemom v obraz, da je zgrešen; povedati moramo tudi, zakaj je zgrešen in kako se lahko popravi«.

Dvaintridesetletni Wolfgang Lefevre, odličen študent in trenutno asistent na filozofski fakulteti na berlinski Freie Universität, je bil označen kot eden najbolj bistroumnih članov študentskega gibanja. Lefevre stanuje v majhnem stanovanju ljudskega naselja Moabit. Za stanovanje plačuje mesečno približno 40.000 lir. Za pisalno mizo v njegovih sobi visi velika Maova slika. »Že pet let je tam«, je pojasnil Lefevre. V njegovih predalih pa lahko najdemo vsa Leninova dela. Glede preteklosti in tudi sedanjosti, je Lefevre povedal naslednje: »Takrat je bilo vse zelo nejasno. Nismo imeli nobene konkretne perspektive. Govorilo se je o razlastitvi Springerjevega imperja, a nismo vedeli, kako bi izvedli to razlastitev in kje bi se lahko končala. Po atentatu na Rudija smo se zbrali, da bi obravnavali, zakaj imata »Bild Zeitung« in »BZ« vpliv na množice. Ugotovili smo, da so boljše napisani od naših letakov in univerzitetnih časnikov. Tudi na tem področju nas je Springer prekašal. Tako smo se naučili »boljše« demagogije in dosegli prav s pomočjo Springerjevih naukov, da se je večje število simpatizerjev zbralo okoli nas.«

Lefevre je bil tedaj prepričan, da lahko zaneti ogenj revolucije in razširi gibanje po vsej državi. Danes še vedno veruje v revolucijo. »Obstajajo potrebni družbeni pogoji zanjo« — pravi — »vendar je to naloga delavskih mas«.

»Vprašanje, na katero je treba odgovoriti, je tole: Smo bili racionalni in realistični socialisti? Nikakor«, odgovarja Lefevre.

Medtem je nekdanja zvezda »APO«-ja, Jens Litten, postal časnikar in je bil celo sprejet v službo na prvem televizijskem programu.

Günter Amendts, ki je vzdrževal stike med berlinsko in frankfurtsko SDS, je diplomiral s tezo o »Spolnem vedenju mladih pod učinkom mamil«.

Rudi Dutschke si je med dolgim okrevanjem in izgnanstvom na Danskem zamislil ustanovitev stranke, ki bi se postavila med »socialdemokrate in nemško komunistično partijo«; to naj bi bila komunistična maoistična stranka, ki naj bi mlade socialiste odtegnila vplivu komunistične partije.

Ana Schyggulle je postala mlada zvezda nemškega filma itd itd.

ZAKAJ OBSTAJAJO NARODI

To, da je človeštvo razdeljeno na narode z lastnim jezikom, zavestjo, interesi in voljo po skupnem življenju, je tako prastaro dejstvo, da se o tem ponavadi sploh ne razpravlja. Vsi vemo, da je samo v Evropi najmanj 50 narodov, kar se nam pa zdi tako naravno kot dejstvo, da rase na naši celini na stotine vrst dreves.

Ta danost je pa hkrati velika skrivnost. In ko vrtamo vanjo, moramo ločiti dvoje različnih vprašanj: KAKO je prišlo do te pestrosti in pa ZAKAJ.

Na prvo vprašanje nam pomagajo odgovarjati razne vede ter dognanja o razvojnosti. V grobih besedah lahko rečemo, da so se narodi — kot vse živo v naravi — razvijali iz manjših enot v čedalje številnejše in pestrejše. Pri tem je bilo na delu veliko dejavnikov, od materialnih (okolje, zemljepisne razmere, podnebje, delo, razmerja do sosedov, stopnja odmaknjenosti, prehrana itd.) pa do duhovnih (značaj, domišljija, mentaliteta, ustvarjalni gon, vera, jezikovni procesi itd.). Našteti dejavniki pa so hkrati vplivali tudi drug na drugega, kar je ustvarjalo še nove kombinacije pri pospeševanju nekega nastajanja. V prejšnjem uvodnem poglavju smo se pri tem zamislili še v možnost, da narodi niso le plod oblikovalnih sil, marveč da so mogoče že neke v pridelici bili po skrivnostni volji narave določeni za diferenciranje.

Tudi pri vprašanju ZAKAJ se moramo povrniti k skrivnostni volji narave, k »velikim, usodnim, slepim zakonitostim«, kakor je dejal Josip Vidmar. Če sprejmemo tezo, da v naravi ni naključij (ali pa da so tudi naključja del na-

ravnih sil, kar je v našem primeru isto), potem se nujno prikopljemo do ugotovitve, da je obstoj narodov nekaj smotrnega. Če je to res, moramo iskati in tudi najti odgovor na vprašanje, zakaj obstajajo razni narodi.

V pesniškem jeziku bi kdo dejal, da so narodi na svetu zato, da s svojo pestrostjo krasijo božje stvarstvo. Konkretneje pa lahko rečemo: narodi so zato, da s svojim specifičnim ustvarjanjem, mišljenjem in čustvovanjem oplajajo druge, iz tega medsebojnega bogatenja pa nastajajo vedno nove oblike rasti in napredka. Vsota ustvarjanja, mišljenja in čustvovanja pa nam da pojem »kultura«, ki je v najširšem pomenu tvorna in duhovna kreativnost.

Univerzalne kulture pa ni, kot ni univerzalnega jezika. Nosilci kulture so lahko le narodi v svojih posameznikih in celotah. Kultur je toliko, kolikor je narodov. Vsak ima tako svojo posebno pot v življenje, lasten slog ustvarjanja ter svojski način dojemanja in posredovanja. V tem je vsak narod drugim koristen, v perspektivi naravne smotrnosti pa celo potreben.

Zato so narodi, v tem je njihovo temeljno poslanstvo. Seveda ga vsakdo opravlja po svoje, v skladu s številčnostjo, stopnjo razvoja, kvaliteto, življenjsko silo, značajem, stopnjo svobode in podobno. Ne glede na intenzivnost pa je to poslanstvo življenjsko bistvo, ki ga opravlja vsak narod, tudi če zanj ne ve, tudi če drugi zanj ne vedo. To je prvinska naloga, ki hkrati utemeljuje in pojasnjuje nastanek, razvoj in obstoj vsakega naroda.

(dalje)

Kaj cenijo današnja mladina

Dne 25. oktobra letos je italijanski dnevnik »Corriere della sera« objavil članek Paola Calejarija o raziskavi, ki so jo pred kratkim izvedli istočasno v devetih večjih mestih po svetu (Milan, Bonn, London, Ljubljana, San Paolo, Ciudad Mexico, Chicago in Tokio). Raziskava je imela namen odkriti vrednote, ki jih mladi najbolj upoštevajo in vključujejo v svoje načrte za bodočnost.

Mladino, v glavnem od desetega do štirinajstega leta, so med anketo povabili naj izpove, katere vrednote najbolj cenijo. Anketo so izvedli tako, da so morali mladi izbirati med različnimi vrstami dela z ozirom na to, kaj bi v življenju radi dosegli. Lestvica vrednot je bila sledeča:

1) Altruizem (»z delom boš pomagal drugim«)

2) Estetika (»delo, ki ga lahko primerjamo dejavnosti umetnika ali glasbenika«)

3) Neodvisnost (»pri tem delu boš lahko popolnoma prost, da delaš, kar hočeš«)

4) Oblast (»pri takem delu boš lahko vodil drugo osebje«)

5) Osebno zadovoljstvo (»v tem delu te bo lahko zadovoljilo opravljanje dolžnosti«)

6) Intelektualna pobuda (»pri takem delu se boš lahko naučil marsičesa«)

7) Ustvarjalnost (»delo, ki ti bo dalo možnost za nove izume in odkritja«)

8) Spremenljivost (»pri delu boš lahko opravljal različne naloge«)

9) Prestiž (»delo, ki ti bo omogočilo, da boš postal slaven«)

- 10) Zasluzek («v tem delu boš lahko zaslužil veliko»)
- 11) Uspeh («pri tem delu boš lahko z lahkoto napredoval»)
- 12) Gotovost («delo, ki ti lahko zagotovi stalno zaposlitev»)
- 13) Posnemanje očeta («v tem delu boš lahko opravljal isto dejavnost kot tvoj oče»)
- 14) Naklonjenost okolja («delo, ki ga opravljaš v prijetnem okolju»)
- 15) Družabnost («delo, med katerim boš v družbi ljudi, ki so ti všeč»)

Rezultati raziskave nam prikazujejo posebno stališče milanske mladine, ki se razlikuje od mladine drugih evropskih in izvenevropskih mest po izraziti prednosti, ki jo daje trem izmed omenjenih vrednot; te so: zasluzek, prestiž in oblast. Na zadnjem mestu pa sta altruizem in ustvarjalnost.

Splošno obrazložitev (ali opravičilo) takega egocentričnega in materialističnega odnosa do svoje dejavnosti je možno iskati v osnovni negotovosti italijanskih mladih ljudi. Drugi podatki pa, ki so prišli na dan med raziskavo, podpirajo ugotovitev, da je treba ta pojav razumeti kot primer posnemanja staršev. Mladi torej naj bi se, kar se tiče njihove udeležbe pri delu, nalezli idealov svojih roditeljev.

V tem primeru, pravi avtor članka, se vprašujemo, kako to, da so mnogi starši tako egocentrični in taki materialisti. Tudi ta razlaga ni težka; dovolj je, če pomislimo, da pripadajo očetje in matere današnje italijanske mladine tisti generaciji, ki se je v veliki meri posvetila delu, da bi si zagotovila blagostanje, stabilnost in gotovost. Mnogi izmed njih so tudi prišli do tega cilja s pomočjo dinamičnosti takratnega zgodovinskega in tehnološkega momenta. Tekmovalnost torej, ki pospeši občutek posestva in osebnih stremljenj, naj bi bila glavni vzrok egocentričnega in materialističnega pojmovanja. To težnjo, ki jo psihologi ocenjujejo kot nesocialno, lahko ocenimo tudi z drugačnega stališča. Egocentrizem in materializem, ki ga je potrdilo veliko število milanskih anketirancev, tičita v predolgi odvisnosti od matere, kar je med Italijani še posebno razširjen pojav. Ti mladi si želijo prestiža in zasluzka predvsem zato, da bi bili v središču pozornosti. Prvi, ki bi moral opaziti njihov uspeh, je prav mati, potem šele drugi. V obeh primerih predstavlja ta pojav prešibko zrelost, ki se konkretno kaže v prevladovanju emotivnosti nad racionalnostjo v odnosu do družbenega okolja. Dejstvo, da so mladi iz Chicaga, Tokia, Bonna in drugih mest večji altruisti od milanske mladine, bi moralo pripraviti njihove, in seveda tudi druge italijanske starše, do razmišljanja. Predvsem bi bilo treba upoštevati obstoječo realnost, manj pa tekmovalne in individualistične perspektive. Edino taki pogoji dajejo staršem možnost za vzgojo v luči idealov razvite socialnosti.

Ferdi Mikac

novela mladih

EVELINA JEZA, učiteljice

Zavoženo življenje

Sonce je že zašlo za gore, toda Irenin oče je še vedno stal na balkonu in popravljaval okno hčerine sobe. Jesen gre že h koncu in taka dela je treba opraviti pred zimsko burjo. Bilo je kar mraz, da je gospod Viktor delal v debeli jopici, in očala je imel, ker mu je pri njegovih petdesetih letih vid že nekoliko opešal.

Delo mu ni šlo lahko od rok, ker ni bil vaje mizarstva. Vendar se ga je kljub temu z veseljem lotil, ker je vedel, da bo tako prihranil denar za popravilo. Veselilo pa ga je tudi dejstvo, da dela za svojo ljubljeno hčerko Ireno, edinko, za katero bi dal življenje, ko bi bilo treba. Koliko truda ju je do sedaj z ženo stalo, da sta jo vzgojila v pošteno dekle, ki bo v življenju lahko nekaj dosegla in bo v svojem srcu nosila veliko bogastvo, ne pa praznega obupa in naveličanosti, kot se danes pri mladih večkrat dogaja.

Ob misli na to je gospodu Viktorju srce poskočilo in na njegovih ustnicah je bilo opaziti zadovoljen smehljaj.

Irenka je bila stara komaj 18 let in oče je dobro vedel, da jo čaka še dosti težkih preizkušenj.

Njegove misli je predramil močan ropot avtomobilskega motorja. Velik, moderen športni avto se je s hrupnim škripanjem gum zaradi zaviranja pojavil na dvorišču. Takega ni pri njih doma Irenin oče še nikoli videl. Iz avta je stopil neznan mladenič, star okoli 20 let, ki pa ni imel na sebi nič moškega, obratno: nekoliko daljši lasje, široke hlače kričeče rumene barve in moder žameten suknjič so dali vtis pravega modernega tipa, ki ima na sebi dosti lepega, a pameti prav malo.

To je bil vtis, ki ga je dobil Irenin oče ob njegovem prihodu. Irena pa očitvidno ni mislila tako: saj bi ga drugače ne prištevala k svojim prijateljem. Fant se je namreč približal balkonu, na kratko pozdravil in pojasnil, da je Irenin prijatelj in da jo je vrisel vabit v družbo. Ko mu je gospod Viktor povedal, da je ni doma, se ni več dosti mudil. Stopil je v avto, prižgal motor in se odpeljal na prav tako hrupen način, kot se je pripeljal.

Od tistega dne je v hiši dobrega in poštenega gospoda Viktorja šlo vse narobe. Oče je na hčerki opazil velike spremembe. Dekle se je v najkrajšem času staršem popolnoma odtujila. Ko je bila zvečer

vsa družina zbrana, ni bilo več med njimi prijetnih in iskrenih pogovorov kot nekoč.

Bila je zima in vsak večer po večerji se je Irena zaprla v sobo, češ da je trudna ali pa da jo boli glava in da gre spat. Ko pa je bila sama v sobi, je prižgala radio in med ritmi moderne glasbe divje plesala po sobi. Včasih pa je potegnila izpod blazine stare pornografske revije in začela listati po njih.

Oče in mati sta lahko le z žalostjo ugotovila, da je v njenem otroku nastala velika sprememba, ki jim ne bo prinesla prav nič dobrega.

Zaskrbljujoča vprašanja očeta so večkrat naletela pri Ireni le na nejevoljo in sitnost. Kot bi ne bilo vsega dovolj, se je nekega poznega večera zgodilo tisto hudo, česar si Irenini starši ne bi nikoli pričakovali. Pihala je močna burja in zaradi silnih sunkov se je kositrni dimnik na strehi odlomil in obvisel na jekleni žici pod žlebom. Veter ga je neprenehoma butal v zid, da se je družina kmalu prebudila. Irenin oče je kar vstal in šel pogledat, kako bi kaj popravil. Ko se je vračal v spalnico, je odprl vrata hčerkinе sobe, da bi videl, če se je tudi Irena prebudila. Kar dih mu je zastal, ko je videl Irenino posteljo prazno in pižamo na njej. Po kratkem posvetovanju z ženo in burnem preiskovanju stanovanja, sta ugotovila, da hčerke ni doma. Vsa prestrašena nista v tistem trenutku sama vedela, kaj ukreniti. Minili sta že dobri dve uri, odkar so bili šli vsi skupaj spat. Da je tačas Irenka kam šla, to je bila strašna misel. V nekaj minutah sta po telefonu poklicala vse njene prijateljice in prijatelje, a vsi so se temu prav tako čudili kakor onadva. Od časa očetovega odkritja je potekalo že dobre pol ure, onadva pa nista še storila nič konkretnega. Oče je bil videti dosti bolj zmeden od žene. Nič čudnega, saj je skrb za vzgojo hčerke, že ko je bila otrok, prevzel on. Ko se je tako nemirno stopajoč s tresočimi se nogami mučil, kaj bi bilo najbolje storiti, ga je tudi žena obupno rotila, naj vendar nekaj stori. Na policijo po pomoč si oče ni upal, češ nastalo bo veliko hrupa in vsa okolica bo zvedela za to. Končno se je odločil, da jo pojde sam poiskat. Ko je bil že na cesti, ni sam vedel, kam naj se obrne. Nekaj časa je stal na mestu in si skušal urediti misli. Tedaj se je spomnil na tistega fanta, ki jo je bil prišel prejšnji mesec iskat na dom. Prav nič mu ni bil simpatičen in prav tako tudi ne drugi neznani fantje in dekleta, ki so večkrat vprašali za Ireno po telefonu. Še nekaj hipov je tako strmel nekam v ulico, ne da bi sploh vedel, kaj vidi pred očmi. Naenkrat pa se je predramil iz zamišljenosti in se s hitrim korakom napotil proti mestu. S taksijem, ki ga je s težavo iztaknil, se je popeljal do vseh nočnih lokalov, plesišč in drugih takih prostorov, tudi izven mesta. Nikjer pa niti sledu o njegovi Irenki. Povsod je naletel na stotine zaničljivih pogledov, ki so se začudeno ozirali po njem, po človeku, ki ni še nikoli prestopil praga tistih lokalov. Med potjo je nekajkrat telefoniral domov, da se ni Irena med tem časom vrnila, pa je vselej potrto odložil slušalko. Nemir in iskanje sta ga tako izčrpala, da ni imel niti več moči ugibati. Ne da bi se sploh zavedel, se je počasi vra-

čal proti domu. Hodil pa je po najdaljši poti, da bi tako ostal čimveč zunaj in prehodil čimveč poti. Po cesti ni bilo ob tisti uri žive duše več, in tista samota ga je vse bolj morila. Kljub težkemu položaju, v katerem se je znašel, ga je vendar veselila misel, da ni našel Irenke v tistih ostudnih lokalih. Bil je prav zadovoljen in je samega sebe zmerjal: »Kakšen tepec sem bil, da sem si upal sploh kaj takšnega sumiti.« A vse to ni pomagalo, da bi se zaskrbljeni oče pomiril.

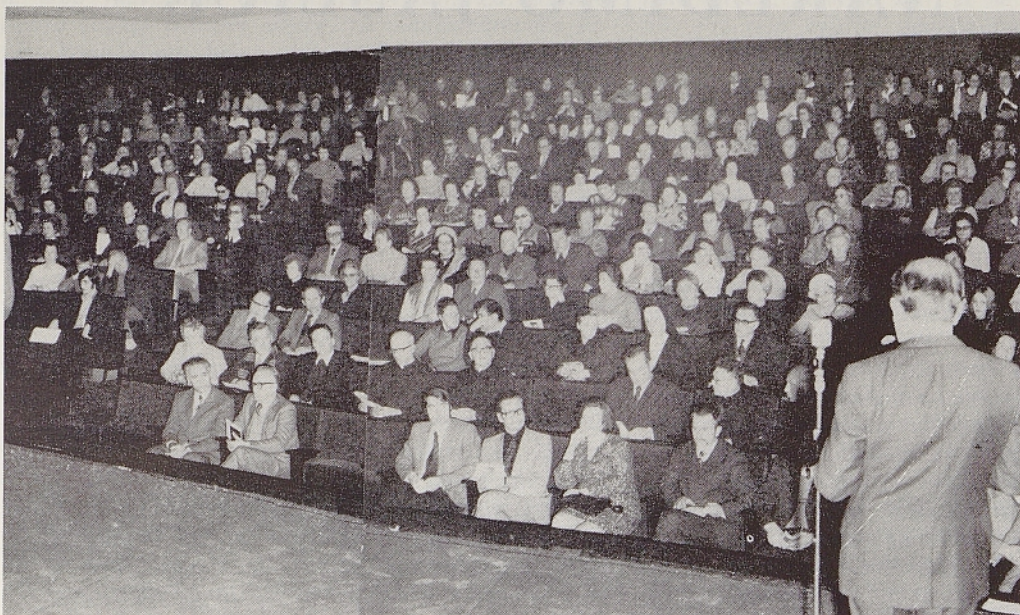
Ko se je tako s počasnimi koraki vračal proti domu, se je naenkrat spomnil na majhen bar v bližini njegovega doma; vsa okolica je poznala tisti prostor kot zbirališče pokvarjene družčine. Ireninega očeta je kar spreletelo, ko se je spomnil, da bi bilo dobro, če bi stopil še tjakaj. Kljub temu pa je bilo to potrebno in tako je pospešil korak, da je stal čez nekaj minut na vratih »Modre zvezde«.

S težavo se je prerinil po sobi, ker so se mu mladeniči z prezirljivimi pogledi malomarno umikali. Zdelo se mu je, kot da ga vsi gostje gledajo. Skrbno je obračal pogled na vse strani in si obenem najmanj želel, da bi kje uzrl znano Irenino obličje. Nikjer je ni bilo. Že je bil na tem, da stopi ven, ko je opazil postavo, ki je izginila za zaveso v temnem kotu. Stopil je naprej. Zagledal je majhno skupinicno mladih, ki je sedela v tesni sobici brez vrat. Ravno nasproti njemu, v družbi drugih fantov in deklet, je s čudnim nasmeškom na ustnicah trudno sedela Irena. Obstal je na mestu, kot bi ga zadel kap.

»Irena!« je obupno zaklical.

Drugi so se takoj zastrmeli v tujca, deklet pa je s težavo povzdignilo glavo in z motnimi očmi iskalo tistega, ki jo je poklical. Soba je bila vsa v dimu. Med fanti, ki so tam sedeli, je gospod Viktor spoznal tistega, ki se je bil nekoč pripeljal k njim domov. Fant je v očitni zadregi vstal in se napotil k vratom.

Irenin oče je stopil bliže, da bi pogledal, kaj je s hčerko. Tedaj je spoznal, kaj vse se tam dogaja; v tisti osamljeni sobici je skupina mladih, med katerimi se je znašla tudi njegova Irenka, kadila mamila. Pretresen od groznega odkritja je oče prijel Ireno za roko in jo skušal potegniti na prosto. Ko pa je hotel iz sobice, je Irena bruhnila v jok in se iztrgala iz očetovih rok. Nekateri fantje so se mu približali in ga surovo pahnili iz bara. Med pririvanjem ga je nekdo močno sunil v boke, da je od hudih bolečin še komaj stal na nogah. Še enkrat je hotel priti do hčerke, da bi jo iztrgal iz rok tistih ljudi. Nekaj fantov pa je stalo pred vrati in ga osorno gledalo. Sam si ni več upal noter. Počasi in trudno je odšel proti domu. Počutil se je, kot še nikoli prej v življenju. Slabše mu je bilo, kot bi se mu bližala njegova smrtna ura. Ko bi ne imel v sebi še nekaj jeze in bojevitosti do tistih zverin, ki so mu ukradle hčerko, bi bil še šibkejši. Ni še vedel, kaj bo storil. Pred njim je zijalo brezno. In iz dna se je kot pošastna gmota dvigala strašna skrb: kako naj vse to pove Irenini materi. In na tisti kratki poti do doma je tisto noč osivel.

Pogled v dvorano Kulturnega doma ob pozdravu Z. Hareja na reviji zborov v Trstu

KONCERT ZDRUŽENIH ZBOROV IN CECILIJANKA V GORICI

V novembru sta se zvrstila v Gorici in Trstu dva, oziroma trije koncerti slovenske pesmi. Najprej je Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici organizirala dva koncerta in to v soboto in nedeljo, teden za tem pa Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta koncert v Kulturnem domu. Vsi trije koncerti so bili nad vse zadovoljivi, saj je pelo preko 500 pevcev v obeh domovih. Razen tega se je koncertov udeležilo zelo veliko poslušavcev, morda nista bila domova zlepa tako polna kot ob tej priliki. Opazili smo dalje, da je pelo veliko mladih pevcev, kar nam potrjuje prepričanje, da naša pesem še ne bo izumrla.

Omeniti moramo še koncert v KRMINU, ki sta ga organizirali obe prosvetni centrali in ki je tudi zelo lepo uspel.

Koncerta v Krminu in koncerta v Trstu se je udeležila tudi delegacija koroških Slovencev, ki se je mudila tiste dni v Gorici in Trstu.

RAZSTAVA SLOVENSKEGA SLIKARSTVA V CELOVCU

V navzočnosti visokih predstavnikov Koroške in Slovenije je bila prvi teden v novembru v Deželni galeriji v Celovcu svečano odprta razstava »Slovensko slikarstvo od baroka do impresionizma«, ki v reprezentativnem izboru predstavlja bogato zbirko Narodne galerije v Ljubljani. Razstava bo odprta do 9. decembra ter zasluži, da bi se ob njej čim večje število prebivalcev Celovca in Koroške seznanilo z bogastvom slovenskega slikarstva. O pomenu

razstave za spoznavanje dejavnosti sosednega naroda in s tem za medsebojno razumevanje med narodi sta pri otvoritvi spregovorila deželni glavar Hans Sima ter ravnateljica Narodne galerije v Ljubljani dr. Anica Cevc, ki je poskrbela tudi za izbor razstavljenih umetnin.

SLOVENSKA ŠOLA V MERRYLANDSU

Ta šola v Avstraliji je vzbudila dosti zanimanja. Priglasilo se je doslej 46 učencev od 6. do 15. leta. Razred je premajhen in bo treba deliti učence v dve skupini. Zaenkrat vodi skoro celotni pouk sestra Mirjam, le s pevsкими vajami ji pomagata s spremljavo na klavirju g. Vinko Kobal ali pa gospodična Eva Pirjavec. Pouk je ob sobotah. Pred poukom je verouk za prvoobhajance.

VIETNAM

Malo Slovincem je znano, da je daljna zgodovina vietnamskih misijonov povezana tudi s Slovenci. Tam je v 18. stoletju deloval slovenski misijonar, jezuitski pater JANEZ MESAR. Prav letos je 15. junija poteklo 250 let, kar je umrl v hanojski ječi. Obenem obhajamo letos tudi 300-letnico njegovega rojstva.

Misijonar Janez Mesar je odšel v misijone leta 1707, prišel iz Makaa leta 1712 v Južni Vietnam, tri leta kasneje pa je deloval v Severnem Vietnamu. Ko je izbruhnilo preganjanje kristjanov, so ga s sobratom ujeli. Deset mesecev so ju imeli zaprta v bambusovi kletki, kjer so se norčevali iz njiju, ju mučili, bila sta izpostavljena vročini in mrčesu, lakoti in žeji. P. Mesarja je končno rešila smrt v ječi, sobrata pa so z devetimi kristjani kasneje obglavili.

NAREDIMO JASLICE

V krščanski družini ni pravega božiča brez jaslíc. Je pa treba paziti na nekatere stvari pri postavljanju jaslíc.

Najprej **FIGURE!** Res je, da jih prodajajo na stojnicah ali v trgovinah, a ta roba je dostikrat taka, da se Bog usmili. Pravi kič! Sveta Družina, ovce, pastirji — vse je odlito v nerodnih mavčnih kalupih, nato pa s pisanimi, svetlečimi se barvami poslikano in popackano.

Ni nujno, da so figure kipci. Prav tako so lahko papirnate. In v primeru, da imamo izbirati med kipci, ki so brez življenja in usklajenosti in na papir narisanimi figurami, ki so lepe, se odločimo za te zadnje.

Posebno lepe so oblečene figure. Pri tem pa se je treba odločiti, kakšen tip jaslíc hočemo narediti: slovenske ali palestinske. Če se odločimo za

domače, ne oblecimo pastircev v narodno nošo! Pastirji naj bodo preprosto kmečko oblečeni, sveta Družina bo pač ohranila zgodovinsko nošo s haljami, lahko pa tudi sv. Jožefa odenemo v delovna oblačila, Marijo pa v preprosto obleko revnejše žene.

Kdor se bo odločil za palestinski tip jaslíc, bo pastirje odel v dopetne halje, čeznje pa ogrnil živahno barvane, progaste plašče.

Nàpak je misliti, da mora biti pri jaslícah kar največ figur. Bolje malo, pa tiste lepe. Poleg svete Družine naj bo nekaj pastircev različne starosti: trije že kar zadoščajo. Tem se pridružijo sveti trije kralji, ki imajo lahko tudi spremstvo. Oblečeni so po vzhodnjaško, ne smejo pa biti našemljeni.

V hlevu ne smeta manjkati vol in osel. Ovčk pa ni nikoli preveč, če so lepe. Ne gre pozabiti, da se ovce vedno pasejo v tropih in ne raztreseno.

Sloni ob svetih treh kraljih niso preveč zaželeni, ker so preveliki, če so v pravem sorazmerju z ostalimi figurami, manjši so pa smešni. Tudi velblodom se na jaslícah domačega tipa lahko odpravimo v korist lepih konj, ki pa morajo biti primerno razgibani.

Od angelov zadošča že eden z napisom. Obešimo ga na najtanjšo najlonsko nit, ki jo pritrdimo v obliki črke V, da se figura ne suče. Zelo lepo pa je, da angelu pridružimo še več manjših angelcev, pri čemer je treba paziti na lepo porazdelitev. Manjše figure naj bodo v ozadju, večje bolj spredaj, da bodo ustvarjale perspektivo. Nikdar pa naj ne bodo vse figure angelov enako velike.

Jasli lahko naredimo različno: spletemo jih iz tankih vrbovih šibic ali izoblikujemo »kamnite« jasli palestinskega tipa ali pa izrežemo slovensko zibelko. V jasli nasteljemo posebno tanko travo,

Kaj morate vedeti

- Cmoki ne razpadajo, če kropu prideneš nekoliko moke.
- Krompir različne velikosti bo istočasno kuhan, če debelega prebodemo z vilicami.
- Mast ne brizga iz ponve, če ji prideneš nekoliko moke in soli.
- Surovo meso shranimo pokrito, da se ne navzame tujega duha.
- Pečenice se obdržijo dalj časa sveže, če jih položimo v slano vodo.
- Surova jetra položimo v mleko, da ostanejo dalj časa sveža.
- Sladko zelje je lažje prebavljivo, če ga kuhamo s koščkom kruha.

France Gorše:
Jaslice

drobno scefirano lubje, zeleno obarvano predivo ali kaj podobnega, čez pa pogrnmemo plenice.

S smrekovimi vejicami lahko izpolnimo ozadje kotnih jaslic za Betlehemom, kot vidimo to čisto po kmečkih domovih. Drevje lahko naredimo iz lepo razvejanih drevesnih korenin. Za grmičje dobro služijo brinove vejice, za manjša drevesa vejice kanadskega brina, ki ga dobimo po vrtovih. Šope ločja ali višje šope trave lahko sestavimo iz čopkov dolgih iglic raznih vrtnih borov.

Mah nabereimo že v pozni jeseni, da nas pozneje ne zaloti sneg ali zmrzal. Ne sme biti tako visok in šopast, da se figure utapljujejo v njem. Najboljši je skalni mah. Med mahom moramo pustiti tudi gola mesta, kjer naj bi bila prst, skale, razhojen prostor, steza in drugo. Pri manjših jaslicah si pomagamo z nastriženim mahom, ki ga potrosimo kakor žaganje. Celo temnozeleno obarvano žaganje nam lahko včasih pomaga, da dobimo vtis zelene pokrajine.

Slovenske kotne jaslice imajo ustaljeno pokrajinsko obliko: trikotna deska, hribček iz mahu, hlevček v sredi pod njim, v ozadju Betlehem, vrsta svečk na sprednjem robu, spodaj pa jaslični prtiček.

Betlehem naj ne bo fantastično skrupucalo z minareti in čudnimi stavbami kičastih oblik. Tudi okencem z lučjo in pisanim celofanom se kaže odreči. Posebna skrb naj velja jasličnemu prtičku: na njem naj bodo božični simboli, smrekove vejice pa niso nujne.

D. d.

Obdarovanje otrok

Že je tu mesec december, mesec, skozi katerega se je težko pretolči kljub trinajsti plači, toliko je skušnjav v izložbenih oknih. Sezname, koga se je treba z darilom spomniti za praznike se iz leta v leto daljšajo: domači, prijatelji, sosede, znanci, tisti, katerim se čutimo iz kateregakoli vzroka dolžne, itd. Predvsem pa pridejo v tem mesecu na svoj račun otroci, ki jih dobesedno zasipamo z darili. Vse prilike nam pridejo prav: sv. Miklavž, Božič, Novo leto, pa še »Befano« si sposodimo od Italijanov, če ne gre drugače.

Letos kaže, da bo energetska kriza in ekonomska kriza nasploh nekoliko zmanjšala zunanji lesk in povzročila nekoliko varčevanja pri decemberskih nakupih. Tudi me pregledno seznam obdarovancev in daril ter brez obžalovanja potegnimo nekaj črt. Tako črtajmo vse tiste, katerim nerade in samo iz nekega čuta dolžnosti dajemo darila. Prav tako trezno premislimo, s čim obdarovati svoje otroke. Otroci so v svojem bistvu skromni in nezahtevni, a jih mi, starejši, kvarimo s tem, da ustrezemo vsaki njihovi želji. Zavedati se moramo, da bodo otroci tem bolj zahtevni, čim več bodo imeli.

Le zakaj bi morali dobiti, na primer, voziček in posteljico za punčke ali pa dirkalni avto in letalo, ko pa čisto zadostuje ena od dveh igrač. Pa

tudi cene igrač so zelo različne: voziček, ki stane 5.000 lir, navadno enako razveseli otroka, kot tisti za 15.000. Otroku samo škodimo, če mu izpolnimo vse želje.

Tudi ni rečeno, da moramo otroku kupiti prav tisto igračo, ki si jo želi, če se nam ne zdi pametno. Pri tem mislim seveda na vse mogoče vrste orožja. V izložbah je vse polno krasnih, zanimivih in tudi poučnih igrač, a dečki se navadno vedno zapičijo v kakšno strelno orožje. Če že kupimo tako igračo, se najprej osebno prepričajmo, da ni nevarna. Večina mamic misli, da igrača, ki jo prodajo in ki jo reklamirajo, mora biti varna, a večkrat ni tako. Lani je bilo v enem samem italijanskem mestu v enem dnevu sprejetih na okulističnem oddelku 50 fantkov prav zaradi nevarne igre s pištolami.

Pa tudi ne glede na to plat, bi bilo treba vse te igrače odsvetovati, če pomislimo na psihološko sugestijo, ki jo imajo na otrokovo duševnost. Nekateri so sicer mnenja, da se otrokova agresivnost s takimi igrami sprosti. Toda danes nasilje eksplodira na vsak korak v najbolj surovi obliki. Televizija, kino, časopisi, vse govori o streljanju, ropih, zločinih. Take zgodbe in »junaki« otroka očarajo in si želijo posnemati, kar so videli. Če opazujete svojega otroka, kadar se igra s prijatelji in drži v rokah pištolo, boste videle, kako se njegov agresivni instinkt stopnjuje, s kakšno sovražnostjo pomeri s pištolo na »antipatičnega« fantka, kako natančno posnema »junake«, ki jih je videl bogve kje.

Bolje je torej, da otroku take igrače odrečemo, da mu skušamo razložiti, da je nasilje nekaj grdega, da zapoved »Ne ubijaj!« velja tudi pri igri. Mor-da bo kdo oporekal: »Kaj, če mu jaz ne kupim revolverja, saj si ga lahko sposodi pri prijateljih, kadar hoče.« Res, a čutil bo, da nekaj ni prav s tako igro, če mu jo mama, v katero ima veliko zaupanje, tako odsvetuje. Drugi bodo spet ugovarjali, da na tak način vzgajamo pomehkužene dečke. A zdi se mi, da lahko vzgajamo k močatosti na nešteto drugih načinov in da otroci lahko svojo prirojeno agresivnost sproščajo s športom in neštetimi drugimi, bolj zdravimi igrami.

Mate

Razpokane ustnice

Navadno so z rdečilom namazane ustnice dovolj zavarovane pred vetrom. Lahko pa se vseeno zgodi, da nam ustnice razpokajo, posebno v kotih, kjer so razpoke zelo boleče in jih težko odstranimo.

Ker gre v takem primeru za pomanjkanje vitamina C, pijmo mnogo limoninega ali oranžnega soka. Zvečer namažemo kote in, če je potrebno, tudi vse ustnice z debelo plastjo kreme.

Če razpoke zjutraj še niso izginile, namažite ustnice še enkrat s tanko plastjo kreme, vtrite jo z rahlim masiranjem, posebno ob kotih; odvečno kremo odstranite tako, da pritisnete na ustnice svilen papir. Nato se našminkajte.

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA (nadaljevanje)

Anton Kuchling

Anton Kuchling se je rodil 11. junija 1903 »pri Domniku« na Dobrovi pri Dobrli vesi kot dvanajsti, zadnji otrok ugledne kmečke družine, ki je poleg Antona izštudirala za duhovnika tudi njegovega brata. Po osnovni šoli v Dobrli vesi je na prigovarjanje tamkajšnjega kaplana Franca Krašne stopil leta 1917 v celovško gimnazijo. Ko so jugoslovanske čete zasedle Koroško in je demarkacijska črta ločila slovenske kraje od Celovca, je odšel Kuchling z drugimi slovenskimi dijaki v Kranj in tu dovršil tretji in četrti razred gimnazije. Po plebiscitu (10.X.1920) se je vrnil v Celovec in 1925 maturiral. Stopil je v celovško semenišče in bil 30. junija 1929 posvečen. Leto pozneje je nastopil prvo dušnopastirsko službo v Kapli ob Dravi z delovanjem v Št. Janžu v Rožu (do 30 apr. 1932). Dne 1. maja 1932 je prišel za administratorja k bolnemu župniku v Bistrico ob Zilji, leto pozneje je postal tam upravitelj, 13. aprila 1936 župnik in na tem mestu je še sedaj. Vmes je bil kot slovenski duhovnik v zaporu (od 6. do 30. aprila 1941). »Potem smo morali zapustiti župnije in smo bili nastavljeni po nemških župnijah. Jaz sem prišel v St. Lorenzen im Lesachtal. Bil sem srečen med Nemci in Nemci so me imeli radi, medtem ko so me moji slovenski (nemškutarski farani) ogrdili, da ni bilo na meni nič dobrega.« (pismeno sporočilo).

Pesniti je začel leta 1920 in doslej je priložnostno sodeloval v celovski reviji Vera in dom (včasih je uporabil psevdonim: Tone ziljski), več pesmi je prebral na celovškem radiu. Do prve pesniške zbirke je prišel letos za svojo 70-letnico, ko mu je izdala Družba sv. Mohorja v Celovcu v redni zbirki knjigo DRAVA, POVEJ, KJE DOM JE MOJ. Pesmi (1973). V Uvodu sporoča bratom in sestram iz Roža, Podjune in Zilje, da prihaja k vsem, ki »znajo še danes brati čtivo pisano v našem domačem jeziku«, in tudi k tistim, ki »so si pustili nadeti krinke in lasulje in so

naučeni, da trdijo: "Ne znamo brati", kar pomeni neodkrit izraz za: "Slovensko nočemo brati!"« Naj mu ne zamerita »literat in kritik današnjega časa, ki mogoče v zbirki ne bosta našla, kar sta pričakovala, in če niso pesmi tako dovršeno izoblikovane in izpiljene, kot so izpod peresa kakega znanega pesnika. (Sem pač samouk oziroma priložnostni pesnik!).«

V knjigi je 108 pesmi, ki so razdeljene v osem ciklov. V prvem ciklu pojasnjuje, kje je njegov dom: domovina. Njegov prostor je v stvarstvu, med ljudmi, pred Bogom in kot njegov odposlanec. Na poti k Bogu pa je med daritvijo in med križevim potom. Sledita pesmi **Oče**, **Mati**, v katerih je naslikal njuno trdo življenje in skrb za številno družino.

V drugem ciklu, **Moja domovina**, je s krepkimi realističnimi potezami razgrnil današnje stanje na Koroškem: preganjanje vsega, kar je slovenskega, in trpljenje zvestih materini besedi. Vigred prihaja na Koroško, vse klije in prepeva, tudi v pesnikovo srce vliva blage nade, zato vzklika: »Narod moj, glej, vsepovsodi / v vigred vstajajo narodi — / v vigred vstani nam še ti!« Nekoč so bili ljudje tlačani, toda gradovi so razpadli, ljudje so se osvobodili, zdaj »prostak se pod bič spet udinja; / ni več domačin, kar bil je«. Vendar se bo kočarjem povrnila vigred: »Bog se z nasiljem ne strinja; / je svobodnih narodov Oče.« V Koroški baladi je kmet zapustil zemljo in propadel, zato spoštujmo, kar imamo, »svojo zemljo in svoj krov«. Drug kmet je poteptal materino govorico in jo pregnal tudi iz src otrok. Zlobec mu je namreč rekel: »Više ti pomaknem stolec, / ker si "domovini zvest" ostal.« Slovenščino so pregnali tudi iz mestne cerkve. Hudič je hotel zgraditi most čez Dravo, pa je prehitro zazvonilo v Globasnici, naj tudi zdaj pozvonijo vsi cerkovniki po Koroškem in rešijo Slovence pred uničenjem. Posekali so orjaški hrast, vendar »še stojé orjaki slavni / križem našega sveta: / ti v življenju, v smrti ravni / up in moč so naroda!« Ob zgodbi svetopisemske Judite poziva slovenske žene, naj rešijo Koroško: »Žena verna, zvesta, močna — / nate stavi prve, zadnje upe verna naroda soseska!« Zdi se mu, da je doma v tujini: »Pustite mi to veselje, / pustite mi to trpljenje, / da ljubim svoj narod!« Marsikdo se imenuje »domovini zvest«, toda brez sramu »prodaja domovino v roke tuje«, poudarja strpnost in svobodo, »a nož ti zasadi v tilnik, če si mu verjel«. Ko gleda pesnik Gosposvetsko polje, se mu zdi, da stoji »ves plah tam ob mrtvaškem odru svojem«, in tudi »svetišče gosposvetsko, Sion naše zemlje rodne, / koč katafalk stojš v deželi, ki je bila zibel naša.« Dravo prosi, naj mu pove, v katerih vaseh še živijo Slovenci. Kljub vsemu pa je prepričan, da »vstal bo narod, ki danes v grobu spi«.

V ciklu **V stvarstvu** so zbrane slike iz narave, polne sonca, žitnih polj, ptičjega petja in zadovoljstva. Opeva vse letne čase in razlaga, kaj pomenijo zlata zarja, rdeča zar-

Maksim Gaspari: Starka zima

ja, zlat zaton, rdeč zaton. Pogovarja se z valčki, s potoki, s šopkom, ki spremlja človeka od rojstva do smrti. Nekako jedro cikla je v verzih: »Sonce naše za oblake skrito / tisoč je že let. / Sonce mora zasijati kmalu, / ker hoče narod naš živeti'«.

Naslednji ciklus **Med ljudmi** je poučnejši in ima nekaj ljudskih običajev. Ljudje so med seboj različni in srečen je, »komur niso tesne božje meje«. Vsakdo bi se moral zavedati: »Otrok si Eve. / Preromati boš moral celo soč dolino, / romati s križem svojim, / vzljubiti bolečino.« Zaupa v mladino, ki je podobna predglasju pri maši, v svetu je že spremenjenje, ker je Močni povzdignil brezpravne v svobodno življenje, morda pozvanja že »k povzdigovanju«.

Pred Bogom so nekake molitve in prošnje za trdnost v poklicu. Rad bi bil roža v šopku ob križu: »Naj s svojo vonjavo Te božam / in s Tabo za duše trpim!« **Med daritvijo** pa ob glavnih mašnih molitvah prosi za lastno izpopolnitev in poziva sorojake k življenju po veri.

V ciklu **Med križevim potom** sta dva križeva pota (tri ima še v rokopisu). Prvi je sestavljen tako, da je pri vsaki postaji razlaga dogodka, verska misel in prošnja za odpuščenje. Drugi ima naslov **Križev pot koroških Slovencev** in se vsebinsko povezuje s ciklom *Moja domovina*. Koroške Slovence hočejo uničiti po geslu: »Pridite, razkropimo jih, / da ne bodo predstavljali naroda / in da se ne bo več imenovalo / med nami ime — Slovenec!« Črnijo izobrazence, duhovnike in voditelje, pridobivajo Judeže, Slovence izrivajo iz družbe in jih preganjajo, križi zaradi narodnosti so včasih tako težki, da nekateri omagajo in preidejo na drugo stran. Kot nekoč Jezusa so slovenske matere tolažile rojake na različnih postajah križevega pota. So pa tudi matere, ki so se vdale pritisku in »svojo slovensko govorico otrokom ognusijo / in je od njih ne podedujejo«. Vedno bolj sami smo, »ki smo sešteti«. Vsega so nas oropali: »Odrejkajo nam v rodni hiši, / v rojstnem naselju, / v rojstni deželi, / v rojstni državi — domovinsko pravico. / Sami pa, / ki so vse zatajili, izdali in prodali, / kar nam pomeni dom, domovina, / domača slovenska govorica / in z njo povezana vera, / so si naredili lažnivo ime: »Domovini zvesti«. / Oropali so nas poštenega imena »Slovenec« / in s prezirom nas nazivajo: / Vindišar - Čuš - komunist - titoisti...! / Tudi naša naselja so oropali slovenskih imen / in lažejo vsemu svetu, da narječje, / ki ga govorimo, ni slovensko.« Zaradi tega se pritožujemo in trkamo na vrata krščanskega duha, toda pošiljajo nas od Ana do Kajfa in tujec Pilat »si umije ob nepomembnosti našega položaja roke«. Kdor hoče ostati zvest svojemu narodu, mora prehoditi Kristusov križev pot: »Kalvarija nam je vsaka vas in vsako naselje. / Tam nas štejejo in zaznamujejo po številkah.« Naši preganjavci so sicer krščeni, vendar ne poznajo božje zapovedi: »Ljubiti!« Saj »z velikimi duhovniki in velikim zborom / so si tiščali in si tiščijo še danes ušesa, / da bi je ne slišali«. Jezusa so položili v miren grob, na Koroškem pa: »Še grobišče nam ne privoščijo, / jih zločinsko skrunijo / in odstranjujejo raz nje naše napise.« Edino upanje je še Bog, »ki hodi pred nami po križevem potu / vstajenju — odrešenju naproti«. Tudi postaje tega Križevega pota so trodelne: najprej je verska misel, nato koroške razmere, na koncu molitev.

V zadnjem ciklu **Apostol** poje o svojem duhovniškem poklicu, o težavah in dvomih, nazadnje pa pride do zaključ-

ka: »Bog postavil te je sem, / ni stvar tvoja, da bi zbiral; / preko Tabora in križa / bodi vzvišen tvoj namen!«

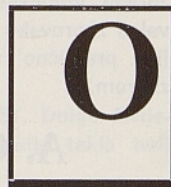
Kuchlingova zbirka je po svoji vsebini pretresljiva, njegove domovinske pesmi so privrele iz globine ranjenega srca, ki ob krivicah ni moglo molčati. Lahko rečemo s Prešernovimi besedami: »Iz srca svoje so kali pognale, / ki bolečin molčati dalj ne more.« Na Koroškem, ki je bila zibelka slovenstva in z izvoljenimi domačimi knezi najbolj demokratična država, doživlja na vsak korak krivice in nasilja, ki jih kot duhovnik na deželi še bolj občuti. O tem je sam izjavil: »Zunaj na terenu si kakor na križ pribit in nimaš zagovornika ne v škofu, ne pomočnika v mlajših sobratih, ki Hitlerja niso okusili.« Samo s pesmijo se lahko upira, da je duška svojemu ogorčenju, istočasno pa tudi opore in tolažbe rojakom. Zato so te domovinske pesmi res doživete, pristne, odkritosrčne, naravne, sicer trpke in obtožujoče, a tudi optimistične in človečanske. Prepričan je v končno zmago pravice in to prepričanje hoče vcepiti zastrašenim in tudi zaslepljenim rojakom, saj pravi v Uvodu, da prihaja k njim »z ljubeznijo in radostjo, da se medsebojno navdušimo, ljubiti in ohraniti, kar je našega, spoštovati, kar je tujega — če je pošteno«.

V ostalih pesmih odkriva lepoto koroške zemlje in upoveduje osebne stiske in dvome. Nekatere pesmi so prave molitve (prvi Križev pot, cikla **Pred Bogom** in **Med daritvijo**), druge močno poučne.

Po obliki so pesmi svobodne, proste, le ciklus **Med daritvijo** je sestavljen iz dvanajstih sonetov. Uporablja kitice, različno dolge verze, ki pa niso vedno dovolj uglašeni na isti ritem v vsej pesmi. Uporablja tudi vrsto pesniških tropov in figur, zlasti anaforo, podvojitvev, govorniška vprašanja, brezvezje, predvsem pa rimo.

Umetniška vrednost zbirke je neenotna: večkrat je pesem bliže zasnutku, zapisu ob določenem doživetju, kot pa izdelani umetnini. Nekaj pesmi z narodnostno tematično pa je biserov, ki bodo ostali v celotnem slovenskem pesništvu, ker so čustva pristna in globoka in tudi oblika dovršena. Brez dvoma pa je zbirka vredna, da jo je pesnik poklonil svojim koroškim rojakom v tolažbo in upanje, nam vsem drugim pa je pokazal, kakšne razmere vladajo tam in kako je treba ljubiti svoj narod. (dalje)

ocene

U. Vrabc: Izbrani zbori

Pred kratkim je Zveza kulturno-prosvetnih organizacij Slovenije izdala v Ljubljani zbirko moških in mešanih zborov tržaškega skladatelja Ubalda Vrabca. Zbirka obsega 28 zborov: 10 moških in 18 mešanih. Uredil jo je glasbenik Rado Simoniti. Izšla je v nakladi 1500 izvodov. Na prvi strani je ime avtorja in naslov zbirke »Izbrani zbori« s krajem, kjer je zbirka izšla, in z letnico 1973; na drugi je posrečena skladateljeva karikatura, kakor si jo je zamislil in izdelal Borut Pečar. Na tretji strani je urednik zbirke

Rado Simoniti podal bistvene poteze Vrabčeve umetnosti in njegov umetniški vzpon skozi glavne postaje njegove življenjske poti. Nekaj podrobnejših podatkov o skladateljevi umetniški rasti in njegovih nazorih je podal Marjan Gabrijelčič, ki je podatke povzel iz razgovora, ki ga je imel s skladateljem leta 1969. Na četrti strani je seznam pesmi in so navedeni sodelavci pri zbirki. Sledijo pesmi. Najprej je deseterica moških zborov. Uvaja jo znamenita Zdravljica na Prešernovo besedilo, s katero je Vrabec od sedmih ali osmih obstoječih skladb na isto temo morda najbolj zadel duh in ganjenost velikega slovenskega poeta. Prvi del zaključuje priredba ljudske Bratci veseli vsi, ki si je tudi že utrla pot na odre kulturnih in koncertnih dvoran in spada v nekaj obvezen repertoar moških zborov. Značilno je, da od ostalih skladb imajo tri (Naša zemlja, Tolmin in Komen) za podlago besedilo Alojza Gradnika in so v resnici tri slike iz naše širše in ožje domovine. Dve sta še na besedilo Cvetka Golarja, pevca naravnih lepot in čarov. Ena, na besedilo Stanka Kosovela, je posvečena spomenu Ivana Cankarja, glasnika socialnih krivic, političnega zatiranja in večnega človekovega hrepenenja.

V drugem delu je nekaj že znamenitih skladb, kakor so Samo milijon, Bilečanka, Udar na udar, Veter, Rdeča tulpa in priredba narodne Polka je ukazana. Ta del obsega pesmi z domovinsko in socialno tematiko in one, ki opevajo naravne lepote. Nekaj novega so satirične pesmi, ki se nanašajo na umetnost in družbo ali še boljše na umetnost v današnji družbi. Take so skladbe »Umetnost« in »Vsakdo ima svoj posel«. V tem delu so še pesmi na temo življenjske vdanosti in modrosti, kot je pesem z naslovom »Vsemu dane so pregrade«, ki nas spominja na podobne stvaritve velikega skladatelja, pa tudi življenjskega modrijana, čeprav mu je bilo usojeno kratko življenje, Jacoba Petelina Gallusa. Po njem nosi ime tržaški komorni zbor, ki ga vodi skladatelj.

Urednik je s tem izborom prikazal Vrabčevo umetnost in njegovo dovršeno skladateljsko tehniko. Zbirka je nekaka z notami napisana monografija o umetniku in človeku Ubaldu Vrabcu. Poleg kulturne, dokumentarne vrednosti, kot prikaz našega povojnega in sedanjega časa ter naših razmer, poleg umetniške vrednosti, ker so v zbirki zbrane vrhunske stvaritve tega našega velikega poznavalca zborovske umetnosti, ima omenjena zbirka tudi veliko praktično vrednost, ker bo gotovo služila našim zborom.

Zorko Harej

A. Gradnik: Lucipeter

Pri Državni založbi Slovenije v Ljubljani je izšla posmrtna zbirka Alojza Gradnika z naslovom LUCIPETER. Na 100 straneh prinaša 35 daljših epskih pesmi, ki jih je avtor že deset let pred smrtjo pokazal Marji Boršnikovi in izjavil, da jih bo izdal, če se mu bodo zdele vredne natisa. Zakaj ni do natisa prišlo, ne vemo, vendar je Gradnik zbirko dokončno pripravil in ji napisal tudi kazalo. Sedaj je oskrbel tisk Kajetan Kovič in dodal knjigi primeren uvod.

Lucipeter je ime, ki ga je dobil Gradnik v Štrekljevih Slovenskih narodnih pesmih. Ime mu je ugajalo zaradi zvočnosti in ni noben simbol, tudi ni posnel narodnega junaka iz ljudske pesmi, ki je bil varaždinski ban in se je zaradi neuslišane ljubezni do krčmarice Katre zapil. Grad-

nik je v Lucipetru ustvaril svojega dvojnika, človeka, ki doživlja splošne slovenske razmere, tudi težka leta medvojnne okupacije, dodal pa mu je nekaj potez Pavlihe in desetega brata, več črt pa tudi Cankarjevega profesoria Kosirnika, kakor kaže odlomek, ki ga je postavil na čelo knjige. Tukaj pravi Cankar: »Obšla me je bojazen. Videl sem človeka, o katerem pripovedujem, spoznal sem njegove misli in čutil sem njegovo žalost. A zdaj me zasleduje, kamor se okrenem. Vidim ga v tisočeri oblekah, z različnimi maskami na obrazu, in izza vseh teh mask vzdihuje žalost, ki sem jo bil prvokrat občutil. Pogledal sem v ogledalo in celo tam sem ga videl.«

Tudi Lucipeter spreminja obraze in maske, počlice in razpoloženja. Rodil se je v skromni kmečki hiši ob Muri in ob rojstvu so mu rojenice prisodile: prva, da bo hlapec, druga, da bo kmet, tretja, da bo večni popotnik: »Sanjač, nikjer, povsod doma, / na ceste zvezd ravnaj korake, / gradove zidaj si v oblake, / odpiraj vrata si neba!«

Ko Lucipeter zraste, gre po svetu, toda Gradnik ne prikazuje njegovega življenjepisa, ampak podaja le postaje in vloge, ki jih odigra v različnih položajih in v različnih krajih domovine in tujine. Tako je pastir, klovn, maškara, grobar, kmet, delavec, uporni hlapec, planinec in lajnar. Predvsem pa je večni popotnik, ki bega med domom in tujino in razmišlja o življenju in smrti, o naravi, domovini, umetnosti in drugem. Srečamo ga na polju, v krčmi, v zaporu, na Turškem, v zverinjaku, na grobu neznanega junaka, na pogrebu talcev, na pesnikovem grobu, na Triglavu. Tako bi lahko rekli, da pisatelj spremlja usodo slovenskega naroda tudi med drugo svetovno vojno. Lucipeter ni junak dejanj, ampak »sanjač«, kakor mu je napovedala sojenica, zato je vse življenje siromak, nemanič, klatež, potepuh in mučenik, le včasih skuša biti aktivnejši, kar kažejo njegove besede: »Le komur plaho je srce, / življenje mimo njega gre. / Jaz pa s teboj se bom boril, / Usoda — mrtev ali živ.«

Lucipeter je torej pesniški cikel, kakršne je Gradnik rad zlagal, da je v njih izpovedal svoje misli in lirski razpoloženja. Taki cicli so npr.: Pesmi o Maji, Kmet govori, Podobe tolminskega punta, Sv. Frančišek Asiški idr. Lucipeter se od njih loči po večji notranji razčlenjenosti in po raznolikosti posameznih pesmi. Pesmi obsegajo od 16 do 96 verzov, verzi štejejo od 7 do 10 zlogov ter imajo jambsko ali trohejsko mero. Kitice so dvovrstične ali štirivrstične, rima je večinoma zaporedna.

Pesniško izražanje je na stari Gradnikovi višini in natančnejša analiza bi pokazala, da je Gradnik tudi v tej zbirki velik umetnik, tesno povezan z usodo svojega naroda.

Martin Jevnikar

gledališče

Bevk - Grabnar:

Kaplan Martin Čedermac

Kot drugo letošnjo novost je imelo SSG na sporedu Bevkovega Kaplana Martina Čedermaca v dramatisaciji Borisa Grabnarja. Tako se je vodstvo SSG spomnilo v svojem repertoarju Beneške Slovenije in njene usode, saj je usoda Kaplana Martina Čedermaca usoda slovenskega

intelektualca na tem koščku zemlje, ki se bori z vsemi silami za svoj narodni in verski ideal. To je sicer dokument časa, v katerem brani kaplan svojo pravico, da označja Boga v svojem materinem jeziku in je tedaj sam, povsem sam. Danes se mu priključujejo tudi že drugi: laiki glasno zahtevajo, da bi ne šli po svetu, ampak ostali doma in da bi tu dobili kruh. Skupno s kaplani Čedermaci glasno terjajo pravico, da izpovedujejo svoje prepričanje v svojem narodnem jeziku. Oblast, za katero bi mislili, da se je spremenila, je ostala ista: danes samo na drugačen način hodi za svojimi cilji. Zato je Kaplan Martin Čedermac glasen krik zatiranega naroda po svobodi, po osebnosti, človeški in narodni.

Dramatizacija je vodila verno po romanu režiserja v vse tiste globine usodnosti podeželskega župnika, ki so značilne zdaj v teh krajih, vodila ga je preko usode, ponižanja in trpljenja do smrti. Za uprizoritev je izbral Mario Uršič varianto (ki mu jo je avtor dovolil), da konča župnik s poslednjo pridigo, nato pa odide. Sploh je Čedermac, kakor ga vidimo, zelo stiliziran, je nekak recital Kaplana, ki ga spremljamo od ukaza oblasti, da je prepovedan slovenski jezik v cerkvi, pa do slovesa. Morda je predstava ubrana bolj na ton igravskega jubileja kot pa težnja po drami človeka. Spričo tega je tudi jasno, da kaplan sam ni mogel razviti svoje igre do katastrofe, s katero se za ključni njegovo življenjsko delo. V njegovi igri ni čutiti neke rasti in zorenja k nujnemu koncu. Vseskozi je deklarativen in je podoba, ki ostane v spominu.

Kljum vsemu pa je ta Kaplan lepa podoba, je prikaz položaja v Beneški Sloveniji, je himna tej zemlji in je glasen odpor proti krivicam, ki se tem ljudem gode. Zato je brez dvoma izpolnil svojo nalogo.

Poleg kaplana Staneta Rztresena sta svoje vloge lepo opravila zlasti Anton Petje kot poročnik, prefekt in zlasti kot nadškof, ter Jožko Lukeš kot kmet Birtič. Tema dvema se pridružuje še mati Leli Nakrstove.

Ob premieri te igre je izšel tudi Gledališki list, ki nima več časopisne oblike kot lani, ampak je dobil spet običajni format. V njem je natisnjena Zadnja pridiga Kaplana Čedermaca, potem piše o repertoarjih slovenskih gledališč, prinaša ponatis o razvitosti gledališke dejavnosti na Slovenskem, govori o Borštnikovem srečanju 73, o jubilarntu Rztresenu in še o mladinskem gledališču. Bilten urejuje Sergij Verč.

Stanetu Rztresenu ob njegovem jubileju iskreno čestitamo in želimo, da bi še mnogo let tako nesebično služil slovenskemu gledališču, kot je služil do zdaj.

jp

F. Jeza: Zadnji pogovor

Pisali smo že ob premieri o Jezovi drami »Zadnji pogovor«, ki jo je igral Slovenski oder prvič v Štivanu. Tako Slovenska prosveta na zelo dostojen način proslavlja kmečke upore na Slovenskem.

Kako uspešna je drama, je razvidno posebno iz tega, da so jo do zdaj igrali že sedemkrat v naših dvoranah. Za Štivanom je bila na vrsti Bazovica, Dolina, nato Sv. Ivan in Boršt, nato Boljunec in Rojan. Kot smo slišali bodo igrali »Zadnji pogovor« še v drugih krajih, menda bodo gostovali z njo tudi na Goriškem in na Koroškem.

Čuk na Obelisku

MARKET

Marko Kravos, predstavnik Založništva tržaškega tiska, je v nekem radijskem intervjuju uporabil izraz **POTROŠNIKI POEZIJE**. Če sem prav razumel, je s tem mislil kupce pesniških zbirk. Očaran sem si zamislil čisto nove vrste market. Vstopiš, primeš za voziček pred vrati in greš od police do police. Potrošniška strast te prevzame in v vozičku se polagoma nabirajo: Kruh, Prešeren, palčke Bobi, Benedetič, sol, Rebuča, poper, Pahor, vino, Župančič, ovseni kosmiči, MOST, komis, Svečina, papirne pleničke, Mermolja, bikarbonat, Mikuž. Z dovoljno pripelješ do blagajne, kjer preži nate napis: Ste morda kaj pozabili? Vrneš se in v vozičku so pozabljene dobrote: serviete, Kravos, smukec spray, Tavčar, toaletni papir in Primorski dnevnik. Plačaš in greš, po poti kupiš še bencin in Kocbeka, nato pa brez težav prestopiš oba bloka na državni meji. Saj si pokazal pravilno izstavljeni **PESNIŠKI LIST**.

ČESTITKE

Rodilo se je kulturno združenje **MOST**. Dolgo življenje mu želi slovenska reka, ki bo še dalje tekla tudi pod njim.

SPOROČILO UPRAVE

Za literarni natečaj nam je dobrotnik podaril 25.000 lir. Prav lepa hvala.

Tudi to številko pošiljamo nekaterim na ogled v upanju, da se nanjo naročijo. Dovolj je, da izpolnijo poštno položnico in nam po pošti nakažejo naročnino. Tudi zanje velja ponudba, ki jo objavljamo na platnicah, če do 31. januarja 1974 poravnajo naročnino za ves letnik 1974.

Psihoanalist: »Kako pa ženske, jih pogosto menjujete?«

Pacient: »Ne.«

Psihoanalist: »Pa bi vam bilo všeč?«

Pacient: »O, da.«

Psihoanalist: »In zakaj se torej temu odrekate?«

Pacient: »Ker mi žena tega ne dovoli.«

★

Neki Amerikanec, bogat trgovec, je prišel v Rim in se na vso moč zavzemal za to, da bi ga sprejel papež. Končno se mu je to posrečilo. Ko je stal pred Svetim Očetom, je kar sam začel govoriti: »Veste, danes sem prvič tu, a drugače poznam že veliko vaših podružnic.«

★

»Možek, jutri je moj god. Saj mi boš kaj podaril ne?«
»Kaj?«
»No, ne vem, za okrog vratu, za na roke, za ušesa...«
»Prav, dušica. Povej mi samo, katere vrste mila uporabljáš.«

★

Mladi pilot je hotel napraviti na svojo izvoljenko kar se da mogočen vtis. Delal je po zraku akrobacije vseh vrst. Ko je pristal, jo je zmagoslavno pogledal in vprašal:
»Si se bala?«

»Malo že, seveda; a ne smeš obupati, veš, delaj veliko vaj in nekega dne boš tudi ti znal leteti naravnost!«

★

»Jasno, spet ženska pri volanu,« je zagodrnjal moj mož, ko je naju neki avto prehitel. Ko pa je videl, da šofira moški, je zagodrnjal: »No, tega je gotovo žena učila šofirati!«

★

»Je res, papa, da samo ženske lahko rodijo otroke, mi, moški pa ne?« vpraša ameriški deček svojega očka.

»Res, sinko, tega moški ne morejo.«

»Niti mi, Amerikanci?«

★

Nujno so poklicali vodovodnega instalaterja, a prišel je s triurno zamudo.

»Oprostite, gospa, bil je tak promet, da nisem mogel prej. Upam, da se vam je posrečilo kaj napraviti.«

Gospa pa: »Da, naučila sem otroke plavati.«

★

Neki plah mladenič se je ves večer trudil, da bi našel prave besede, s katerimi bi razkril izvoljenki svojo ljubezen. Nikakor mu ni prišlo na misel nič primernega, končno pa ga je preblislilo:

»Draga, bi bila rada pokopana v naši družinski grobnici?«

Pri pouku higijene.

»Povej mi, Aleš, kakšna je voda, če plava v njej muha?«

»No, ne vem, recimo, da je živa.«

»Če je živa, potem je voda zdrava, sicer bi muha poginila.«

★

»Poslušajte, doktor, moja hčerka je dopolnila petnajst let. Rada bi se z njo pogovorila o nekaterih rečeh, kako naj začnem?«

»Najbolje bo, da se za začetek pretvarjate, da veste vsaj toliko kot ona.«

★

»Zakaj imajo Črnogorci lončene pipe?«

»Zakaj? Da se jim ni treba skloniti, če jim pade na tla.«

★

Prometni miličnik je ustavil voznika avtomobila in pregledal naprave na vozilu. Ko je ugotovil nepravilnosti, je odredil visoko denarno kazen.

»Kaj vam pa je,« se je razburil voznik, »mar mislite, da pobiram denar na cesti, ko? vi?«

★

Janko vpraša Mihca, če ve, zakaj ima slon tako majhne oči. Mihec skomigne z rameni.

»Da se laže skrrije v češnji,« pravi Janko.

»Oh, daj no, slona pa še nisem videl v češnji.«

»No, vidiš, kako dobro se lahko skrrije.«

VAŽNO ZA VSE NAROČNIKE!

Vse stare in nove naročnike, ki bodo do 31. januarja prihodnjega leta poravnali naročnino za leto 1974, bo MLADIKA nagradila s knjižnim darom svoje založbe.

Naročniki lahko sami izberejo med sledečimi knjigami: BRUNA PERTOT: MOJA POMLAD - VINKO BELIČIČ: GMAJNA - MARIJAN BRECELJ: V ČASU ODMAKNJENA SIDRIŠČA - ALBERT MIKLAVEC: PROŠNJA ZA JUTRI - BORIS PANGERC: AMFORA ČASA - »DRAGA 1968« - SLOVENSKO USODO KROJIMO VSI (Draga 1969 in 1970) - ZBORNİK DRAGA 1971 - IDEJE IN VREDNOTE (Draga 1972).

Ko plačate naročnino za leto 1974, nam sporočite, katero od teh knjig naj vam pošljemo v dar! Izračunajte! Če boste izbirali pravilno, boste prihodnje leto prejeli revijo na dom praktično zastonj, saj se cena posameznih knjig, ki vam jih ponujamo v dar, vrti od približno 500 do 2.000 lir!

In ne samo to!

Nagradili vas bomo celo proti vaši volji! Če nam namreč sami ne boste sporočili naslova zaželene knjige, bomo darilo za vas izbrali mi.

Poravnajte naročnino za leto 1974 čimprej in če na revijo še niste naročeni, se nanjo naročite!

Ponudba velja tudi za naročnike, ki prejema revijo po naših poverjenikih, če celotno naročnino za leto 1974 poravnajo do istega datuma — 31. januarja 1974.